

A HADTÖRTÉNETI KÖNYVTÁR TÖRTÉNETE

A kezdetek, 1920–1923

A Hadtörténeti Könyvtár országos szakkönyvtár. Magyarország legjelentősebb hadtudományi-hadtörténeti dokumentumgyűjteménye. A honvédség egyetlen nyilvános szakkönyvtára, amelyben a hadtörténelem iránt érdeklődő olvasók, kutatók hozzájuthatnak a hazánkban elérhető, szinte összes fontos hadtörténelmi információhoz, legyen az régebbi, vagy akár a legújabb kor szakirodalma.

Gabányi János alezredes, a honvédelmi miniszter fennhatósága alatt 1918-ban megalapított Hadtörténelmi Levéltár és Múzeum első parancsnoka 1919 őszén szorgalmazta a katonai könyvtárak helyzetének mielőbbi rendezését. A koncepció szerint a m. kir. Hadtörténelmi Levéltár és Múzeumban katonai tudományos, a Katonai Tudományos Tiszti Kaszinó Egyletben pedig „tudományos és társadalmi” Katonai Központi Könyvtár létrehozását képzelték el.¹

Az anyaintézmény 1920-as átalakulásával egyidejűleg kiadott *Szervi határozmányok* szabta meg az új működési struktúrát, benne a könyvtárét is. A magyar nemzeti hadsereg katonai könyvtáraival és alakulataival történt egyeztetést követően a központi feladattal létrehozott Hadtörténeti Könyvtár 1920-ban alakult meg mint a Hadilevéltár és Múzeum IV. osztálya. Feladatkörét tekintve ekkor csapatkönyvtárként Budapest helyőrségi könyvtári feladatait is ellátta. A könyvtár szervezésével és vezetésével a kezdetekkor Pilch Jenő alezredes – az MTA rendes tagja – kapott megbízást, aki egészen az évtized végéig annak vezetője, később igazgatója maradt. A könyvtár – akárcsak az intézmény egésze – 1920-ban az Országos Levéltár épületének 3. és 4. emeletén kezdte meg működését.² A berendezkedést, az állomány elhelyezését, és a hivatali munka megindítását követően a könyvtár 1921. április 1-jén nyitotta meg szolgáltatásait az olvasóközönség számára. A könyvtár ekkor kiadott kölcsönzési szabályai szerint közkönyvtárként működött, amelynek szolgáltatásait „az ország fegyveres erejének minden tagja és a tudományok iránt érdeklődő polgári egyének” egyaránt igénybe vehették.³

A gyűjteményt alkotó könyvállományt a levéltári könyvtár, a Honvédelmi Minisztérium elnöki és katonai osztályainak könyvtáraival, továbbá a főparancsnokság könyvtárának összevonásával hozták létre. A rendezést nagyban akadályozta a személyzet csekély létszáma, továbbá az, hogy a háború alatt elvitt könyveket a felszólítások ellenére is nehezen voltak képesek összeszedni. Pilch Jenő 1920-as jelentése összeállításakor kb. 5000 kötetre tette a könyvtár gyűjteményének nagyságát.⁴ Jelentős gyarapítási forrás volt a működés

¹ *Pilch* 1920. 15. o.

² *Évkönyv*, 1924.

³ A Hadtörténelmi Levéltár és Múzeum Könyvtára könyvkölcsönzési szabályai. *Magyar Katonai Szemle*, 9. (1921) 4. sz. 279–281. o.

⁴ *Pilch* 1920. 17. o.

A Magyar Nemzeti Levéltár épülete 1922-ben⁵

első évében az MTA támogatása, ugyanis ekkor minden eddig megjelent kiadványukból átadtak egy-egy példányt.

Az 1848/49-es szabadságharchoz kapcsolódó kiterjedt könyv- és iratgyűjtemény megalapozásául Pap Kálmán nyugállományú hadbíró altábornagy kollekciónak könyvszekrényekkel együtt történt megvásárlása szolgált.⁶ A folyóiratok közül tervszerűen a *Pesti Hírlapot*, a *Rendeleti és Budapesti Közlönyt*, továbbá a *Nemzeti Újságot* vásárolta a könyvtár.⁷ A vételen kívül az alapítást követő években rendszeresen tettek közzé felhívásokat a *Magyar Katonai Közlöny* című folyóiratban könyvek és periodikák adományként történő felajánlása

céljából.⁸ Külön figyelmet fordítottak az állományvédelemre; éveken át komoly, ámde sikertelen erőfeszítéseket tettek egy önálló könyvkötő műhely megteremtésére.⁹

A gyűjtemény robbanásszerű növekedését a hadsereg átszervezésének következtében megszűnő alakulatok könyvállománya hozta, amely az alapítást követő években szinte rázúdult a könyvtárra. Ez után négy könyvtáros mintegy három éven keresztül gyakorlatilag csak a dokumentumok rendezésével és leltározásával foglalkozott.¹⁰

A tudományos tájékoztatást fő feladatul kitűző Gabányi János elvei szerint a *Magyar Katonai Közlöny* oldalain megkezdtek a (sajnos csak két számot megért) *Katonai Irodalmi Értesítő* kiadását, amely egyfajta annotált bibliográfiaként informálta a katona olvasóközöniséget a legújabb beszerzésekről, és tájékoztatott a hadtudomány, történelem akkori állásáról.¹¹

A Hadilevéltár a trianoni békeszerződés végrehajtásának eredményeként 1922-ben kétszer is új alárendeltségbe került:¹² júliustól a Belügy-, majd novemberből a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium lett a fenntartója.¹³ Az átszervezést követően 1923-ban

⁵ Forrás: <http://mnl.gov.hu/images/ups/3731.jpg> (Utolsó megtekintés: 2018. április 29.)

⁶ A korabeli anyagi lehetőségekre jellemző, hogy a 40 000 korona értékűre becsült gyűjteményre kért költségvetési kiegészítést a pénzügyminisztérium elutasította, így Pilch Jenő a Levéltár költségvetéséből előlegezett meg 15 000 koronát, hogy ne magángyűjtők kezébe kerüljön e páratlan kollekción. *Pilch* 1920. 16. o.

⁷ Uo.

⁸ 1921-ben a felajánlások eredményeként 1597 kötettel gyarapodott a gyűjtemény. *Magyar Katonai Közlöny*, 9 (1921) 4. sz. 141. o. és 9. sz. 633–634. o.

⁹ *Pilch* 1920. 18. o. Megjegyzi, hogy „még a Károlyi-kormány idején javaslatot tettem könyvkötő műhely berendezésére... javaslatomat azonban Pethe – akkori államtitkár – úr kerekén elvetette.”

¹⁰ *Viniczai* 1957. 13. o. A későbbi címjegyzékekből rekonstruálható állomány alapján azonban arra következtethetünk, hogy a válogatás során viszonylag kisszámú dokumentumot tarthattak meg a tudományos gyűjtemény számára.

¹¹ Ahogyan az 1920-as jelentés fogalmaz: „... az újonnan megjelent történelmi műveket... azonnal átolvassuk. Abból a célból, hogy a magyar nemzeti hadsereg tisztjei lehetőleg gyorsan tudomást szerezzenek ilyen művekről.”

¹² A valóságos irányítás továbbra is a Honvédelmi Minisztériumnál maradt, azonban a békeszerződés végrehajtása értelmében a katonai rendfokozatokat különböző civil beosztások (ezredes = főtanácsnok, alezredes = tanácsnok stb.) rejtették. *Kincses Katalin Mária*: Levéltár és levéltáros születik, Markó Árpád visszaemlékezése a Hadtörténelmi Levéltár megalakulására és levéltárosi pályájára. *Levéltári Közlemények*, 84. (2013) 1–2. sz. 189. o.

¹³ Évkönyv, 1924. 7. o. Ezzel egyidejűleg a M. kir. Hadtörténelmi Múzeum kivált az intézményből és új helyre, az Üllői úti Mária Terézia laktanyába költözött.

készült el a *Szolgálati utasítás a magyar királyi Hadilevéltár és Múzeum számára*, amelyben az V. § szövege az intézmény könyvtári csoportjáról. E szerint a könyvtár „Mint a m. k. Honvédségnek középponti tudományos könyvtára, a m. k. Honvédelmi Minisztérium irányítása mellett a m. k. Honvédség összes helyőrségi könyvtárainak ügyeit vezetni, irányítani és ellenőrizni tartozik.”¹⁴

Részletesen szabályozta a könyvtár alárendeltségét, gyűjtőkörét, személyi állományát, a nyilvántartási rendet és az olvasói használatot. Ekkor rögzítették a könyvtár szervezeti felosztását is, amely három osztályból állt: Rendelő-, Címjegyzékkészítő és Kölcsönző osztályból, mely utóbbihoz tartozott a könyvkötő műhely is.¹⁵ A Rendelő osztály a könyvek beszerzésével, a Címjegyzékkészítő osztály a címjegyek – vagyis cédulák, nyilvántartó jegyzékek, valamint a könyvek és folyóiratok ismertetésével foglalkozott. A Forgalmi osztály látta el az olvasószolgálatot, végezte a kölcsönzéseket.

A könyvtári anyag nyilvántartása belső és külső felhasználók szerint különült el. Belső használatra betűrendes szak- és helyszín szerinti címjegyzék szolgált; külső használatra nyomtatott címjegyzékek.

Az utasítás a leltározásról és a selejtezésről is rendelkezett. Évente egyszer mindenképpen leltározni kellett, méghozzá olyan időszakban, amikor a könyvtárat a közönség a legkevésbé használta. A leltár eredményéről jegyzőkönyvet kellett készíteni, amihez a veszteségnapló kivonatát is csatolni kellett. A könyvtár munkájáról, használatának és az anyag állapotának kimutatása végett évente adatokkal alátámasztott jelentést kellett előterjeszteni az igazgatósághoz. Az 1923. évi *Szolgálati utasítás* – kisebb formai változtatásokkal – a két világháború közötti időszak egészére érvényes maradt.

A *Szolgálati utasítás*ban felvázoltak azt sugallják, hogy a komoly feladatokhoz kellő létszámú munkaerő is rendelkezésre állt. Nos, ez már akkor sem volt így: az 1921 májusában rögzített *Rang és beosztási táblázat* szerint a IV. csoport (vagyis a Könyvtár) személyzete csupán tizenkét főből állt: csoportvezetőből, beosztott tisztekből, segéd-erőkből és könyvkötőből. Noha 1922-ben valamelyest gyarapodott a létszám, ez csak átmeneti javulást jelentett, hiszen 1923-ban összintézményi létszámcsoökkentést hajtottak végre, melynek során a Könyvtár személyi állományából három főt létszámfeletti-nek minősítettek.

A Kaszinóban, 1923–1945

Az 1923-as esztendő más tekintetben is vízvonalat jelentett: a könyvtár ez év őszén szervezetileg egyesült az Országos Tiszti Tudományos és Kaszinó Egyesület Könyvtárával és az Országos Levéltár épületéből a Váci utca 38. szám alá költözött.¹⁶ Az összevonás jelentős terheket rótt a Könyvtár dolgozóira, hiszen a Kaszinó Könyvtára több mint 30 ezer, többségében szépirodalmi művet számlált. Az egyesülés dacára a Kaszinó könyvanyaga továbbra is önálló egységet képezett; a leltárakat és az iktatókönyveket ennek megfelelően külön kezelték. Az első emeletre beköltöző Könyvtár ezt követően kapta a Honvéd Központi Könyvtár elnevezést. A Könyvtár az Országos Levéltárban maradt

¹⁴ Szolgálati utasítás, 1923. 44. o.

¹⁵ Uo.

¹⁶ Évkönyv, 1926. 25. o.

munkatársai részére egy kisebb kézikönyvtárat hagyott hátra, amit a Levéltár a későbbiekben tovább gyarapított.¹⁷

A könyvtár állománya 1924-ben¹⁸

A Honvéd Központi Könyvtár munkatársai az új épületben 1924 elején kezdték meg a könyvtári feldolgozó munkát. Tekintettel arra, hogy a Kaszinó könyvtára teljesen feldolgozatlan volt, az egész állományt újra kellett leltározni. E munkával, és a szerző szerinti betűrendes címjegyzék összeállításával 1926-ra végeztek.¹⁹ Ezzel egyidejűleg kezdődött meg a Honvéd Központi Könyvtárban a katalogizálás és szakozás bevezetése. A munkát vezető Szentpalóczy István alezredes előzetesen a Fővárosi Könyvtár decimális rendszerét tanulmányozta, majd az alapján egy sajátos kettős rendszerű szakkatalógust dolgozott ki: a könyvtár anyagát katonai és nem katonai szakcsoportokra osztotta. A katonai szakcsoportok kellően részletesen, körülbelül 1100 alszakcsoportra oszlottak, míg a nem katonai rész 500 alszakcsoportot számlált.²⁰ Minden könyv kartotéklapját annyi szak-, illetve alszakcsoportba osztották be, ahány helyre azt a könyv tartalma alapján célszerűnek látszott megtenni. Ez az úgynevezett egyéni szakrendszer – a nem katonai részt illetően – tulajdonképpen nem volt más, mint az Egyetemes Tizedes Osztályozás egy módosított változata.²¹ Szentpalóczy viszonylag komplikált rendszere járult hozzá ahhoz, hogy a Könyvtár a húszas évek végére valódi szakkönyvtárrá válhasson. A szakkatalógus

¹⁷ E kézikönyvtár állománya 1930-ban az éves 86 műves gyarapodás mellett 1434 mű volt. 1942–43-ra ez a szám 3079-re növekedett. Beszámoló 1930.; *Witauschek Gyula*: Térképtár és kézikönyvtár. In: A mai magyar honvédelmi igazgatás. Szerk. *Mártonffy Károly*. Budapest, 1943. 841. o.

¹⁸ Forrás: Évkönyv, 1924. 33 o.

¹⁹ Évkönyv, 1926. 26. o.

²⁰ *Viniczai* 1957. 14., 24. o.

²¹ Az utókor később erősen bírálta is ezt a könyvtári szakrendet, lásd pl.: *Viniczai* 1957. 21–22 o.

1936-ban nyomtatásban is megjelent, így rekonstruálni lehet a korabeli gyűjtemény struktúráját, a nagyságrendi állományi adatokkal:²² szépirodalmi rész: (körülbelül 11 300 cím): magyar 5000, német 5000, francia 900, angol 330, olasz 100, eszperantó 2; tudományos művek: (1792 cím); katonai tudományos művek (398 cím); általános katonai művek, zsebkönyvek, bibliográfiák 11; hadseregtan 6; hadseregek ismertetése 12; hadművészet 83; kiképzés 9; haditechnika 9; katonai földrajz, tereptan 9; katonai jog 5; katonai egészségügy 3; hadtörténelem 251. Nem katonai tudományos művek (1394 cím); általános művek 17; bölcsélet 77; vallás, egyháztörténet 57; társadalomtudomány 81; politika 3; belpolitika 152; külpolitika 140; jog 18; közigazgatás 4; társadalmi egyesületek 10; közművelődés 18; közgazdaság 41; nyelvtudomány 9; mennyiségtan 5; természettudomány 84; egészségügy, orvostudomány 27; technika 37; művészet 46; irodalom 70; történettudomány 277; földrajz 158; térképek 5; sport, játékok 58.

Szentpálóczy nyugállományba vonulása alkalmából munkájáért dicsérő elismerésben részesült, amely szerint „kitartó szorgalmával megszerzett bibliographiai szaktudásával a Honvéd Központi Könyvtár az ország többi legkiválóbb könyvtáraival egyenlő és a korszerű követelményeknek minden tekintetben megfelelő magas színvonalra emelte”.²³

A címjegyzékből kibontakozó kép alapján kijelenthető, hogy a viszonylag szerény katonai tudományos állomány vonatkozásában óriási minőségi változást hozott a gyűjtemény számára az 1926-ban megkötött Badeni-egyezmény, melynek érvényesítése során a Monarchia közös kulturális hagyatékának bizonyos részei Magyarországra kerülhettek. Ennek révén, a bécsi felszámoló bizottság munkájának eredményeként érkezett a Honvéd Központi Könyvtár gyűjteményébe a bécsi Kriegsarchivtól 2821 kötetnyi, első sorban XVII–XIX. századi hadtudományi, hadtörténelmi és történettudományi munka.²⁴

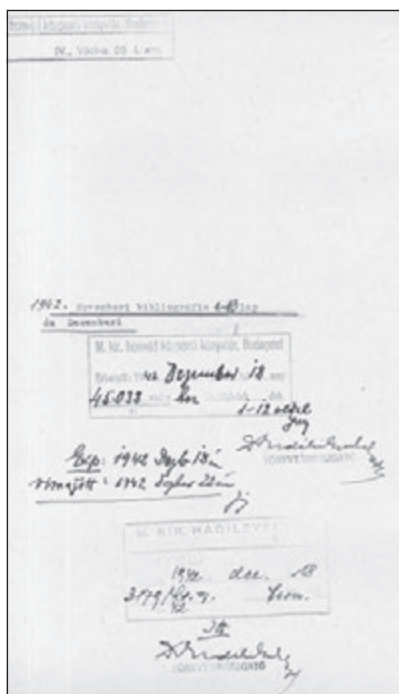
A könyvtári szolgáltatások köre is lassacskán ugyan, de bővült: az 1930-as évek elején megszervezték a referensz szolgálatot és kikülönített tájékoztató könyvtárat állítottak fel. A beérkező folyóiratok fontosabb cikkeiből minden hónapban ajánló bibliográfiát készítettek, amelyben a címeket a sokoldalú visszakereshetőség érdekében tárgykör szerint szakozták.

A kölcsönzést igen szigorú feltételek szabályozták. A Kaszinó és a Honvéd Központi Könyvtár számára külön-külön rendelkezés volt érvényben. Előbbiben egyszerre legfeljebb három, utóbbiban öt művet lehetett kölcsönözni, három heti, illetve egyhavi időtartamra. Hosszabbítást kizárólag a könyvtár vezetője engedélyezhetett. A Kaszinó könyvtárából csak a tagság, utóbbiból a vidéki helyőrségek állománya is kölcsönözhetett. Az úgynevezett külső állomások személyi állományába tartozó olvasók csakis úgy kölcsönözhetek, ha előjáróik által láttamozott kérvényeiket az igazgatóságához előzetesen

²² Címjegyzék 1936. IV–VI. o. A kézirat lezártát követően az újabb gyarapodásokról folyamatosan pótfüzeteket csatoltak a kiadványhoz, amelyből – a címekből rekonstruálhatóan 1943-ig – 48 pótlék ismeretes. Érdekes mennyiségi ellentmondás tapasztalható a korábbi évek beszámolóival szemben, ugyanis az 1924-es évkönyv 10 313 kötetet említ a tudományos könyvtárban, az 1926-os évkönyv pedig 26 000 kötetet a tudományos és 11 005 kötetet a szépirodalmi gyűjteményben.

²³ Hadtörténelmi Levéltár, saját anyag, 81. doboz, 1935/6. sz. tiszti parancs. A szakcsoportok magyarázatul 1939-ben is kiadtak egy áttekintést: A M. Kir. Honvéd Központi Könyvtár Szakcímjegyzéke. Budapest, 1939. A címek felsorolása e kiadványból már sajnos elmaradt az előző tudósítása szerint, mert „Az egyes szakaszok vagy alszakok címananyagának írásbeli közlésére a könyvtár személyzet hiánya miatt nem vállalkozhatik.”

²⁴ Beszámoló, 1930. 10. o. Ezen anyag állományba vétele hosszú évekig eltartott.

*Vitéz Gátföldy Egon által összeállított
cikkbibliográfia az 1941–1942. évből²⁵*

benyújtották a postai költségek csatolása mellett. A hadsereg állományába nem tartozó egyének csak rendkívüli esetekben kölcsönözhetek könyvet és csupán anyagi biztosíték nyújtása esetén. A kölcsönzésből mindkét könyvtár esetében kizárták a „lexikonokat, enciklopédiákat, folyóiratokat, nagyobb, valamint díszes gyűjteményes munkákat”, valamint az olvasószoza anyagát.²⁶

A Honvéd Központi Könyvtár látogatóinak köre ebben az időszakban rendkívül szűk volt, amelyben a civil szféra szolgáltatásokból történt kizárása is szerepet játszott. A katonai olvasókörzönység számára heti két teljes nap és két délután állt rendelkezésre könyvtárlátogatás céljára.²⁷ Az ösztönözési szabályozás miatt is igen kevés volt a külső olvasó, így a könyvtár munkatársai – csekély létszámuk dacára – szinte minden energiájukat a feldolgozó munkának szentelheték.

Az Országos Tiszti Kaszinó épülete 1945. előtt²⁸

²⁵ Forrás: HM HIM Hadtörténeti Könyvtár gyűjteménye, sz. n.

²⁶ Szolgálati utasítás, 1923. 50. o. Később pedig lásd: Címjegyzék.

²⁷ Címjegyzék, VII. o.

²⁸ Forrás: HM HIM Hadtörténeti Múzeum Könyvgyűjtemény, sz. n.

A második világháború után, 1945–1952

A második világháború időszakában a szövetséges légi támadásokat és Budapest ostromát a gyűjtemény hadtudományi ritkaságai az épület pincéjében beláázva vészelték át. 1945 májusában a könyvtár korábbi vezetőjét, Erdélyi Gyula ezredest a Honvéd Levéltár és Múzeum vezetőjévé nevezték ki, így a Honvéd Központi Könyvtárat – az állomány feletti tulajdonjog fenntartása mellett – néhány évig a Kaszinó működtette.

A háborút megrázkódtatás nélkül túlélte gyűjtemény szomorúan kezdte a békés éveket. 1945 során egy rövidzárlat okozta tűz, majd az azt követő oltás okozott jelentős kárt: elégett a teljes, mintegy 200 000 cédulából álló katalógus, valamint megsemmisült kb. 5 000 kötetnyi könyv.²⁹ A károk felmérése és az állomány ismételt gyarapítása 1946–1947 folyamán indult meg teljes lendülettel. A Hadtörténelmi Levéltár korábbi helyéről történő kiköltöztetése miatt 1946-ban felmérték a korábban hátrahagyott tudományos kézikönyvtár anyagát.

1947-ben a Hadtörténelmi Levéltár és Múzeum parancsot kapott a hadsereg átalakítása során megszünt helyőrségi könyvtári gyűjtemények átvételére. Az összegyűlt, mintegy 60 000 kötetnyi könyvet hely hiányában a Kossuth Katonai Akadémián gyűjtötték össze.³⁰ A Honvéd Központi Könyvtár élére 1948-ban kinevezett Ozoray Imre ezredes feladata lett a beérkező könyvvállomány rendezése, leltározása, valamint a betűrendes katalógus minél előbbi elkészítése. A feladatra – ideiglenesen, egy évre – 15 tisztet, ugyanennyi tiszt helyett és öt gépirónót vezényelt a könyvtárba a Honvédelmi Minisztérium. A létszámmal ezúttal nem is volt baj, a vezényelt szaktudásával annál inkább, mivel könyvtáros egy sem volt köztük. A rendezési koncepció is hibás volt: a szerző szerinti betűrenden belül először a magyar, majd a külföldi szerzőjű anyagokat dolgozták fel. Az így elkészített leltárt követően történt meg az állomány címlírása – a leltárkönyvek alapján. A munka eredményeként egy szabálytalan és több szempontból hiányos katalógus jött létre, valamint egy átláthatatlan leltárkönyv.³¹

1950. szeptembertől a honvédelmi miniszter megszüntette Honvéd Levéltár és Múzeumot, egyidejűleg önálló intézményként létrehozta a Hadtörténelmi Levéltár és Hadtörténelmi Múzeum szervezeti egységeket.³² Ekkor változott a könyvtár neve is Hadtörténelmi Könyvtárra, és még abban az évben, december 27-én, az I. honvéd kerületi parancsnokság épületéből,³³ nagy nehézségekkel járó költöztetés után a Vitézi Rend központi székházának volt épületében, az Üllői út 8. szám alatt nyitotta meg újra kapuit. Az átköltözésre azért volt szükség, mert a megnövekedett mennyiségű könyvanyagot más módon már

²⁹ *Viniczai* 1957. 25. o. A Kaszinó könyvtárának szépirodalmi könyvanyagát az épület kiürítése miatt különböző katonai szervezeteknek adták át. A kerületi katonai parancsnokság épületének pincéjébe visszakerült, mintegy 8 000 kötetnyi állományt egy szennyvízcső törése tette tönkre.

³⁰ *Viniczai* 1957. 26. o.

³¹ *Viniczai* 1957. 28. o.

³² Az 1950–1952 között lezajlott intézményi átszervezés eredményeként kerültek néhányan a Levéltárból a Könyvtárba: Hartay Ernő, Viniczai István, Vértessy József, Windisch Aladárné, Hetényi Ferenc. *Hausner Gábor*: A Hadtörténelmi Levéltár Hadtörténész Osztályának története (1918–1954). *Ad Acta*, 2000. 47–59. o.

³³ A Lobkowitz-laktanya tömbje adott otthont az Országos Tisztai és Tudományos Kaszinó Egyesületnek, valamint a budapesti helyőrségparancsnokságnak – a második világháború után pedig az I. honvéd kerületi parancsnokságnak. Előbbi bejárata a Váci u. 38., utóbbié a tömb másik oldalán, a Veres Pálné utca 1. szám alatt volt.

Az Üllői úti épület, a Vitézi Rend volt központi székháza³⁴

nem lehetett volna megfelelő körülmények között elhelyezni. Noha az említett épület sem könyvtárnak épült, a három szinten kialakított, összesen 19 raktárhelyiség átmenetileg mégis megoldást jelentett a tárolási gondokra.

Ebben az évben készült el a háború előtti törzsanyagról Hetényi Ferenc százados vezetésével a szerző szerinti címjegyzék és egy négykötetes szakmutató – pótlandó az 1946-ban elégett katalógust. E munkákkal párhuzamosan haladt tovább az Ozoray ezredes által 1948-ban megkezdett – immár ténylegesen ETO-rendszerű – szakozás. Az elhúzódó munka eredményeként 1952-ig a könyvtár állományának

csak mintegy 5%-a kapott szakrendi besorolást. A helyzetet nem könnyítette, hogy a Magyar Néphadsereg megszervezésének következtében felszámolt alakulatoktól folyamatosan érkeztek az újabb és újabb könyvszállítmányok, így 1951-ben meg kellett kezdeni a selejtezést. Ekkor indult meg a folyóiratok leltár szerinti rendezése és apasztása is. A háború utáni átszervezés kihatással volt a szolgáltatásokra. A gyűjteményt hozzáférés szempontjából négy sajátos csoportra tagolták:³⁵ népszerű könyvtár (keresettebb könyvek, „nevelő hatású szépirodalom”), katonai állományúak számára; zárt anyag („vasalt szekrényben őrzendők, csak a VIII. Csoportfőnökség³⁶ engedélyével adható ki olvasásra”); olvasásra nem ajánlott könyvek (könyvtárvezetői engedéllyel adhatók ki); katonai és általános tudományok. Katonák és tanulmányokat végző polgári személyek számára a könyvtárvezető engedélyével.

A korábbi két nappal ellentétben az olvasók számára minden hétköznapi délután és már szombaton délelőtt is látogatható volt a könyvtár. Kölcsönzési joggal az aktív katonai állományon kívül már nyugállományúak, a sorállomány és a honvédségi polgári alkalmazottak is rendelkeztek. Az új épületben lett lehetőség külön folyóirat olvasó kialakítására is, a Hadtörténelmi Intézetbe felköltözött Térképtár helyén, így egy régi adósságot sikerült végre rendeznie a könyvtárnak. Az olvasótermi látogatottság növelése érdekében 1952-ben a raktári állományból kézikönyvtárat alakítottak ki, továbbá referenz- és segédkönyvtárat hoztak létre.³⁷

³⁴ Forrás: Fortepan. Budapest Főváros Levéltára. Levéltári jelzet: HU_BFL_XV_19_c_11 <http://www.fortepan.hu/?tags=&x=0&y=0&view=query&lang=hu&q=102486>. (Utolsó letöltés: 2018. április 29.)

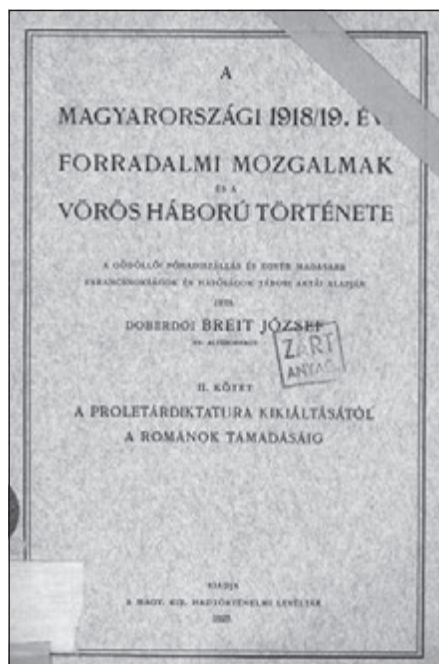
³⁵ A 105/1950. sz. szervezeti határozvány felterjesztése.

³⁶ Ilyen számú csoportfőnökség nem ismeretes, valószínűleg a Politikai Csoportfőnökség VIII. Ügyviteli Osztálya engedélyével. A zárt minősítésű anyag a rendszerváltásig különgyűjteményt alkotott, melynek számozása „Z” előtaggal kezdődött. A rendes állománytól való, további, jól látható megkülönböztetés érdekében a könyvek jobb felső sarkán és a gerincén sárga ragasztócsíkot helyeztek el.

³⁷ *Viniczai* 1957. 30–31. o.

*A „Zárt” gyűjtemény
Z37 leltári számú tétele³⁸*

A gyűjtőkört is az új idők szavának megfelelően módosították, ahogyan ezzel kapcsolatban az 1950-es szabályozó fogalmaz: „Megrendelésre főképpen a hazánkban, vagy a Szovjetunióban kiadott új könyvek és folyóiratok jönnek tekintetbe, valamint a demokráciák kiadványai és a nyugati haladó irányú kiadványok legkiválóbbjai.”³⁹ A gyűjtőkörbe nem tartozó muzeális anyagot a Hadtörténelmi Múzeumnak adták át. A gyűjtemény további bővülését hozta 1951-ben a Honvéd Vezérkar Szabályzatszerkesztő Csoportfőnökségének körrendelete, amely a teljes Néphadseregben elrendelte a honvédségi kiadványok három, és egyéb sajtótermékek öt példányban történő megküldését a Hadtörténelmi Könyvtár számára.⁴⁰

Úton a szakkönyvtár felé, 1953–1958

Az 1953-as esztendő során hangsúlyozottan kerültek előtérbe a minőségi szempontok. A szakmai problémák megoldása érdekében a Hadtörténelmi Könyvtár vezetése – igen előremutató módon – kérte előljáró parancsnokságát, hogy szakértőkkel vizsgálta meg és elemezze a könyvtár helyzetét, segítsen kidolgozni a korszerű feldolgozás irányelveit. 1953 januárjának első napjaiban az OSZK főigazgatója, dr. Varjas Béla vezetésével egy könyvtári szakemberekből álló bizottság kezdte meg működését a Hadtörténelmi Könyvtárban.⁴¹ A bizottság a következőkben határozta meg a Könyvtár feladatait: a szolgáltatathóság érdekében a teljes állomány katalogizálása; szakkatalógus elkészítése a tárgy szerinti kereshetőség érdekében; az újonnan érkezett művek haladéktalan feldolgozása; széles rétegek számára is használható bibliográfiák készítése hadtörténelem, hadtudomány tárgykörökben, kiképzés és katonai oktatás bibliográfiai támogatása; közvetlen és szoros kapcsolat létesítése más tudományos könyvtárakkal, és olyan katonai intézményekkel, valamint tanintézetekkel, melyeknek jelentős könyvtárak van; a megszerzett tapasztalatok átadása más katonai könyvtárak számára (szakmai tanácsadás, katalogizá-

³⁸ Forrás: HM HIM Hadtörténelmi Könyvtár gyűjteménye, Z37.

³⁹ A 105/1950. sz. Szervi határozvány, 3. o.

⁴⁰ 542/HVK szab. szerk. csfűg. 1951. sz. körrendelet – Honvédségi könyvkiadványok és egyéb (!) sajtótermékek megküldése a Hadtörténelmi Könyvtárnak.

⁴¹ Varjas Bélán túl a bizottság további tagja voltak: Sebestyén Géza könyvtáros, egyetemi tanár, az Országos Könyvtári Központ korábbi osztályvezetője és Szentmihályi János bibliográfus, a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium korábbi főosztályvezetője.

lás, szakozás és könyvtári adminisztráció kérdésében segítségnyújtás); a katonai tudományos intézmények számára központi katalógus készítése, társintézmények bibliográfia munkájának koordinálása.

A bizottság javaslatára ekkor került először (!) könyvtár szakot egyetemen végzett személy az intézmény élére, Viniczai István hadnagy személyében, és további két egyetemi végzettségű munkatárs is érkezett a Könyvtárhoz. A szakfelügyelet véleménye alapján, 1953-tól új küldetésnek megfelelően a Könyvtár neve Hadtudományi Könyvtár lett. Az ekkor végrehajtott változások sorával alapozták meg egy modern szakkönyvtár létrejöttét.

Teljesen megújították a kölcsönzési rendszert. Korábban – vélhetően a Kaszinó-beli kétlakóság hagyományaként – a tudományos és szépirodalmi művek kölcsönzésére külön-külön térítvényt használtak. Szakítva e gyakorlattal, az OSZK rendszerét átvéve egységesítették a nyomtatványokat. Az új módszer szerint a kölcsönzési térítvény két példányos volt, amelyből egyet a kölcsönző neve, egyet pedig a raktári jelzet szerint osztottak be a nyilvántartásba. E módszer lehetőséget adott a kölcsönzések név és lejárat szerinti visszakeresésére, nagyságrendekkel meggyorsítva a szolgáltatás menetét, egyben kizárva a raktáros a fölösleges igénybevételét.⁴² A folyóiratok regisztrációját is új alapokra helyezték. Mivel korábban e dokumentumok leltárkönyvbe történt bevezetése miatt túl hamar beteltek a nyilvántartások és a későbbi saját fejlesztésű, harmonika-szerű papírszalagon történő regisztrálás sem volt kezelhető, ezért beszereztek két, a folyóiratok nyilvántartására kifejlesztett amerikai Kardex-szekerényt, amelyben az OSZK mintájára történt a nyilvántartás. A régebbi folyóirat állomány új rendszerbe történő felvitele 1957-ig tartott.

A raktárak túlterheltségét csökkentendő a nyári hónapok folyamán átfogó selejtezést és átrendezést hajtottak végre. E termékeny 1953-as év folyamán készült el az 1945 után beszerzett kiadványok szabványoknak megfelelő betűrendes és decimális katalógusa is.

1954-től új munkaerő felvételével biztosították a folyamatos feldolgozást, és megkezdhetők a különgyűjtemények feltárását. Ezek közül a legjelentősebb kollekciónak a magyar és külföldi katonai szabályzatok gyűjteménye volt, melynek könyvtári szakszerűséggel végzett feldolgozása több mint 10 ezer címfelvételt jelentett. A Közép-Európa szinten is ritkaságnak számító gyűjtemény hozzáférhetőségét betűrendes, betűszavas, ETO-szakjelzetes és országokon belül kiadási évszám szerinti katalógusokkal tették könnyebbé, amellyel 1956-ra készültek el. További különgyűjtemény volt még ebben az időszakban a hadtudományi ritkaságok kollekciónak és a már említett „zárt anyag”.

A szakfelügyelet iránymutatásának megfelelően a Könyvtár megkezdte a hadtudomány országos tudományos címjegyzékének elkészítését.⁴³ Az OSZK szakkatalógusának hadtudomány és történelem tárgyú céduláinak feldolgozására alapuló munka teljességre törekedve tárta fel a tudományok kapcsolódó irodalmát. Az országos könyvtár leírásai után a következő években sorra vették a legjelentősebb vidéki könyvtárakat is.⁴⁴

⁴² A rendszer 2010-ig, egészen az elektronikus kölcsönzés bevezetéséig működött a könyvtárban.

⁴³ A központi címjegyzékeket felváltó szakcímjegyzékekkel a Hadtudományi Könyvtár az Országos Műszaki Könyvtárral együtt e téren úttörő munkát végzett. Vö.: *Kőhalmi Béla: Könyvtártudományunk feladatai. MTA Nyelv- és Irodalomtudományok Osztályának Közleményei*, VI. (1954) 3–4. sz. 373. o.

⁴⁴ 1957-ig a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem és a Református Kollégium hadtudományi anyagát dolgozták fel. *Viniczai* 1957. 48. o.

Ebben az időszakban készítette el a könyvtár a *Hadtörténelmi Közlemények* 1888–1943 közti éveinek repertóriumát, továbbá három munkatárs részt vett a *Magyar Enciklopédia*⁴⁵ hadtörténelmi cikkeinek megírásában. E komoly eredményekben nyilvánvaló szerepe volt annak, hogy a könyvtárosok könyvtártudományi és történelmi továbbképzésük érdekében ettől az időszaktól kezdődően kutatónapokkal is rendelkeztek.

A feltárás és szakkönyvtári szolgáltatások újabb lépcsőjét jelentette, hogy a könyvtár 1955-től a beérkező folyóiratokat repertorizálta, és a feldolgozott címekből cikk-katalógus épített. Ezzel a hadtudomány magyar és nemzetközi kurrens szakirodalma is a kutatók igényeinek megfelelően lett feltárva. 1957-től *Hadtudományi Repertórium* címen évente két alkalommal adták közre a legfrissebb szakkikkek címanyagát.

A politikai környezet ellenére meglévő korrekciós szakmai hozzáállást dicséri, hogy közel két évtizedes harc eredményeként 1953-tól 18, majd 1956-tól már 49 nyugati katonai szakfolyóiratot tudott a könyvtár megrendelni, amelyek feltárása nagyban hozzájárult a kutatók és a katonai döntéshozók szakmai naprakészségéhez.

A kutatói, olvasói bázis jelentős növekedését hozta, hogy az olvasók körét kibővítették azon külsősökkel, akik a könyvtár vezetőjétől látogatási engedélyt kaptak. Meghosszabbították a nyitva tartási időt: hétköznap 9–20 óráig, szombaton 9–13 óráig várták az olvasókat. A kölcsönzést is kiterjesztették a több példányos művekre. Az Üllői úti épület első emeletén berendezett korszerű olvasóterem 18 kutatói hellyel fogadta látogatóit.

A gyarapítás forrásai ebben az időszakban az OSZK által szétosztott „nemzeti tulajdonba került könyvek”-kel is bővültek. Kiemelt figyelmet fordítottak továbbá a vásárlások terén a „burzsoá hadtudománnyal és haditechnikával” foglalkozó új szakirodalom beszerzése⁴⁶ és az antikvár vásárlásokra is, ahogyan ez ebben az időszakban már a gyűjtőkörben is kifejezésre jutott: a marxizmus-leninizmus klasszikusai; általános érdekű munkák (lexikonok, enciklopédiák, bibliográfiák, szótárak); hadtudomány és haditechnika magyar és külföldi művei, folyóiratai; történelmi – elsősorban hadtörténelmi – művek; magyar és külföldi katonai szabályzatok; hadtudomány segédtudományai; hadtudományi és történelmi ritkaságok; katonai és történelmi vonatkozású szépirodalom.⁴⁷

A könyvtár életében ezen időszak során a nehézséget a raktározási lehetőségek szűkössége és a könyvállomány feldolgozottságának növelése, valamint az elégtelen könyvkötő és restaurátor kapacitás jelentette. A töretlen szakmai fejlődésben némi visszaesést eredményezett, hogy az 1956-os forradalmat követően, 1957 áprilisában a Hadtörténelmi Könyvtár élén is vezetőváltás történt: Vinczai százados beosztásába⁴⁸ Forgács Róbert ezredes⁴⁹ nevezték ki.

⁴⁵ Az 1950-es években szerkesztett *Magyar Enciklopédia* hosszas előkészületeket követően végül fiókban maradt.

⁴⁶ Ennek akadályát leginkább a devizakeret elégtelensége jelentette. Vinczai 1957. 48. o.

⁴⁷ Vinczai 1957. 41. o.

⁴⁸ Vinczai százados leváltását és tartalékállományba helyezését hivatalosan átszervezéssel indokolták, valójában előjárója szerint „sem kellő tekintéllyel, sem kellő felkészültséggel nem rendelkezik ahhoz, hogy többségükben zavaros politikai felfogású beosztottait a jelen viszonyok között a proletárdiktatúra szellemének megfelelően nevelje.” Központi Irattár, 79 099 sz. személyi gyűjtő. Leszerelését követően polgári alkalmazottként, mint könyvtárvezető-helyettes dolgozott.

⁴⁹ Forgács Róbert ezredes a Katonai Kiadó parancsnokságából 1956-os ingadozó magatartása miatti büntetésték helyezték alacsonyabb beosztásba – a Hadtudományi Könyvtár élére. Forgács ezredes korábban az Orion Rádió és Villamossági Vállalat rajzolójaként dolgozott. A számára nem megfelelő beosztást három év

A Hadtörténelmi, majd Hadtudományi Intézet égisze alatt, 1959–1975

A *Hadtudományi Könyvtár* életében az 1959-es esztendő újabb változást hozott: a honvédelmi miniszter 1958. október 14-i parancsa megint egyesítette a Levéltárat és a Múzeumot. Az átszervezés eredményeként költözött vissza a könyvtár a Várba, egy fedél alá az 1937-től már a Nándor-laktanyában működő Hadtörténelmi Intézet és Múzeummal.⁵⁰ A Hadtörténelmi Intézet szerves részévé vált, de a továbbra is autonóm könyvtár a múzeumi épület második emeletén, 1959. március elsejétől fogadta az olvasókat.⁵¹

Az 1960-as évek a hadtudományi tájékoztatás megerősödésének és a nyugodtabb fel dolgozó munkának az időszakát jelentette, amelyek mellett tér nyílt a nemzetközi szakmai fórumok meghatározó szervezeteiben való részvételre is. A könyvtár képviselője ebben az időszakban állandó tagként vett részt a FID/C3 szekció⁵² munkájában, továbbá az ETO ekkori modernizációja során a Hadtörténeti Könyvtár munkaközössége, Windisch Aladárné és Rázsó Gyula professzor által kidolgozott koncepció nagyban hozzájárult a hadtudomány tudomány szak szabványának újabb kiadásához.

Az ETO nemzetközi kiadásának magyar javaslata a Hadművészet, hadtudomány, honvédelem, haderő szakra, 1968–1969⁵³

A hadtudományi kutatások az évtized második felére mind fontosabb szerepet töltek be a hadsereg felső, tervezési szintjein. E folyamat részeként – a Néphadsereg 1967-ben megtartott III. tudományos konferenciája megállapításainak következtében – átfogó koncepció készült egy központi tudományos szerv felállítására. Az 1968-ban kiadott 025. számú honvédelmi miniszteri parancssal⁵⁴ jött létre a Hadtudományi Intézet, amelynek feladata a hadsereg fejlesztéséhez szükséges döntések meghozatalához kellő tudományos alapok előkészítése és kidolgozása volt. E szervezetten belül a könyvtár a Hadtudományi Intézet alárendeltségében létre hozott Tájékoztató Osztályként lett integrálva.⁵⁵ A gyűjtemény elhelyezése az alárendeltség következtében nem vál-

múltán visszaadva ide is tért vissza a könyvtárból. Központi Irattár, 17 354 sz. személyi gyűjtő.; Az Oriongyári ötven. *Népakarat*, 3. (1958) 9. sz. 3. o

⁵⁰ *Korsós László – Szijj Jolán*: Hetvenöt éves a Hadi Múzeum és Levéltár. Budapest, 1993. 30. o.

⁵¹ *Népszava*, 87. (1959) 50. sz. 4. o.

⁵² A Federation Internationale de Documentation Társadalomtudományok szekciója.

⁵³ Forrás: HM HIM Hadtörténeti Könyvtár archívum, sz. n.

⁵⁴ A honvédelmi miniszter 025/1968. sz. parancsa. Idézi: *Móricz – Kiss* 1998. 104. o.

⁵⁵ Az Intézet parancsnoksága és a további két (Tervező-szervező és Kutató) osztály a Zrínyi Miklós Katonai Akadémián került elhelyezésre. *Móricz – Kiss* 1998. 105. o.

tozott, olvasóit továbbra is a megszokott helyen fogadta. Jelentős változás volt azonban, hogy a könyvtár tagja lehetett már minden felnőtt, személyi igazolvánnyal rendelkező állampolgár.⁵⁶ Az új szervezetben a gyűjtemény kiegészítő feladataiként a tudományos munkához szükséges szakkönyvtári hálózat megeremtése és a tájékoztatás biztosítása lett meghatározva.⁵⁷

A szolgáltatások terén ebben az időszakban kiemelkedően fejlődött a tájékoztatási szegmens: a könyvtár kibővült kutatói köre számára igény szerinti szakterületi tájékoztatást, témafigyelést biztosított. 1964-ben újtárra indították a *Hadtudományi Dokumentáció* (később *Hadtudományi Információ*)⁵⁸ című, kéthavi rendszerességgel jelentkező tájékoztató sorozatot, amelyben a könyvtárban elérhető kurrens magyar és nemzetközi szakfolyóiratok hadtudományi cikkeinek kivonatait közölték. E mellett évente két, majd később három alkalommal nyomtatott formában tették közzé a könyvtár legújabb szerzeményeinek (szakkönyvek, folyóiratok, szakcikkkfordítások) címjegyzékét. Az olvasószolgálat hétköznap 10–16 óra és szombaton 9–12 óra között várta az érdeklődőket. A feladatokhoz szükséges háttér biztosítása tette lehetővé, hogy az 1973-ra több, mint 120 000 dokumentumot számláló gyűjtemény már mintegy 240-féle folyóiratot gyarapított.

*A Hadtudományi Könyvtár korszerű olvasóterme 1973-ban*⁵⁹

⁵⁶ Útmutató, 1973.

⁵⁷ *Móricz – Kiss* 1998. 105. o.

⁵⁸ A Hadtudományi Dokumentáció (1964-1970.), majd később Hadtudományi Információ (1970–1975.) című folyóirat megszüntetésében – bár közvetlen forrás nem támasztja alá – a szerző véleménye szerint komoly szerepe volt a Hadtudományi Intézet átszervezésének és a tudományos információellátási rendszer 1975-ös újra definiálásának.

⁵⁹ Útmutató, 1973. [4.] o.

A gyűjtőkör is természetesen kiegészült az új feladatoknak megfelelően. Az ekkori meghatározás szerint bele tartozott a „Teljes magyar katonai, továbbá a hadtudomány témakörébe tartozó fontosabb külföldi szakirodalom.”⁶⁰

A hadtudományi információellátás érdekében új szolgáltatásként jelent meg ebben az időszakban: a cikkk fordítás-kollekció, amelyben az (elsősorban nyugati) nyelveken megjelent újabb tudományos kutatási eredményeket felsorakoztató cikkek, tanulmányok magyar fordításait gyűjtötték össze. Ekkoriban a könyvtár szakfordítói kapacitása az olvasói megrendelésre történő fordítást is lehetővé tette. A saját kollektióból hiányzó dokumentumokat könyvtárközi szolgáltatással biztosították az olvasók számára. A Hadtudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ – e sajnálatosan rövid aranykorban – a Néphadsereg szakkönyvtárainak központjaként működött, biztosítva a döntéshozók szakterületi tudományos információellátását, hadtudományi tájékoztatását.

Az 1970-es évek első felében a Néphadseregben folyó tudományos kutatómunka megszervezésével, átalakításával több fórum is intenzíven foglalkozott.⁶¹ A komplex hadtudományi kutatásokhoz a Hadtudományi Könyvtár a fentiekben felsorolt, folyamatos tájékoztatási és kutatástámogatási tevékenységgel járult hozzá.

A könyvtár presztízsét jelentősen növelte az 5/1973. számú vezérkari főnöki utasítás, amely meghatározta az új hadtudományi könyvtári és dokumentációs hálózat működési kereteit.⁶² Ennek értelmében a MN Hadtudományi Intézet Tájékoztató Osztálya, mint Hadtudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ (HKDK) vezetése alá tartozott mind a 13 ekkor működő katonai szakkönyvtár. A HKDK főbb szakirányítási hatásköre lett ekkortól: összehangolni a hálózat könyvtárainak fejlesztéseit, állománygyarapítását, gyűjteni a teljes magyar katonai szakirodalmat, központi katalógusokat készíteni, szervezni a köteles és fölös példány elosztását a hálózatban és azon kívül az OSZK-val, szervezni a sajtófigyelést, fordító szolgálatot, összehangolni a tájékoztató munkát és működtetni a tájékoztatást, tájékoztató kiadványokat megjelentetni, szervezni a könyvtártudományi és informatikai kutatómunkát, szervezni a hálózat könyvtárosainak továbbképzését. A Néphadseregben ekkor érvényes tudományos információ elveknek megfelelően a hálózatba tartozó könyvtárak szakmai tevékenységüket a hadtudományi tájékoztató rendszer részeként, összehangoltan voltak kötelesek végezni.

1974-ben áttekintő jelentés készült a Hadtudományi Intézet első öt éves időszakáról. A kutatásfejlesztéssel kapcsolatos eredményeket elismerve a HM Katonai Tanácsa azokat továbbfejlesztésre érdemesnek tartotta, megjegyezve, hogy a honvéd Vezérkaron belül is érdemes lenne tudományszervező potenciált kiépíteni. Az e tárgyban 1975 júliusában kiadott 015. számú honvédelmi miniszteri parancs azonban az észrevételeket figyelmen kívül hagyva, az előző évek tendenciájával teljesen szembe menve, a vezérkar tudományos osztályának megteremtésével egyidejűleg megszüntette a Hadtudományi Intézetet,⁶³ és ezzel együtt a HKDK-t. A szerepváltás a Hadtudományi Könyvtár életében azt jelen-

⁶⁰ Útmutató, 1973. [2.] o.

⁶¹ Bővebben lásd: *Móricz – Kiss* 1998. 106–107. o.

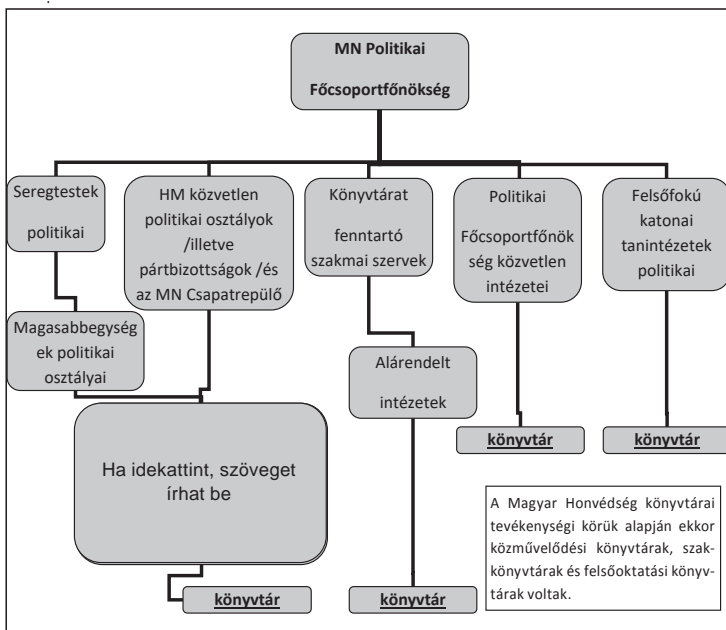
⁶² MN vezérkari főnökének 5/1973. (HK. 12.) utasítása a hadtudományi könyvtári és dokumentációs hálózat Szervezeti és Működési Szabályzatának kiadásáról.

⁶³ *Szabó* 2013. 47. o.

tette, hogy a továbbiakban nem tudta a megfelelő információellátást a hadtudományi kutatások minden ágában biztosítani. E szerepet fokozatosan átvette tőle a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia Egyetemi Könyvtára (ZMKA EK).

Újra a Hadtörténeti Intézet és Múzeumban, 1975–1997

A Hadtudományi Intézet 1975. július 15-i megszüntetésével egyidejűleg a könyvtár feladatköre is gyökeresen átalakult, valamint ezzel párhuzamosan a honvédségen belüli tudományos tevékenység egész rendszere. Ahogyan az információellátási rendszer új helyzetét meghatározó, 1977-ben kiadott szabályozó fogalmazott: „...a koordinációs feladatokat könyvtári vonatkozásban a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia tudományos könyvtára, a hadtudományi szakirodalom tájékoztatási területén a Honvédelem [című folyóirat] szerkesztősége látja el.”⁶⁴ Az idézett szabályozó életbe lépését követően a Néphadsereg könyvtári struktúrája szakmai irányítás tekintetében tagolttá vált, a rendszer könyvtári ágazatilag eltávolodtak egymástól – ahogyan erre a katonai könyvtári szakmára egyébként korábban nem jellemző, 1980–1981-ben zajló elméleti vita is rávilágított.⁶⁵

A Magyar Néphadsereg könyvtári rendszere 1975-től⁶⁶

⁶⁴ 47/1977. sz. HM utasítás a tudományos munka rendjéről. 32. § (3) E döntés vitatható voltán túl kétségtelen, hogy a Néphadsereg tudományszervezésének hangsúlya ekkortól tevődött át tartósan a Zrínyi Miklós Katonai Akadémiára. Bővebben: Szabó 2013. A Néphadsereg szerkesztősége munkája eredményeként indult útjára 1979-ben a *Magyar katonai folyóiratok repertórium*a című sorozat.

⁶⁵ Vitaindító cikkében Füleki Mihály alezredes, a Hadtudományi Könyvtár helyettes vezetője összefoglalta a korszak főbb problémáit: Füleki 1981.

⁶⁶ Füleki 1981. 123. o. ábrája alapján.

Az új helyzetben – logikus következményként – a Hadtudományi Könyvtár Hadtörténelmi Intézet és Múzeumon belüli státuszával kapcsolatban 1976-ban belső egyeztetést tartottak, melynek során a Múzeumi Könyvgyűjtemény és a Hadtudományi Könyvtár gyűjtőkörét, intézményen belüli funkcióit igyekeztek elhatárolni és a megváltozott helyzetnek megfelelően újra szabályozni. A két hasonló gyűjtőkörű, „egy fedél alatt” lévő könyvtár létjogosultságát ekkor megvizsgáló bizottság végül részeredményekkel zárta a vitát.⁶⁷ A status quo fenntartása mellett elhatárolták a gyűjtőkörök, továbbá megállapodtak abban, hogy a Hadtudományi Könyvtár a számára biztosított honvédségi kötelempéldányokból a múzeum számára egy-egy példányt átad. A párhuzamosságok felszámolására tett legfontosabb eredményként értékelhetjük, hogy a Könyvgyűjtemény katonai szabályzatait átadta a Hadtudományi Könyvtár sokkal jelentősebb szabályzatgyűjteménye számára. A Hadtudományi Könyvtár gyűjtőkörében ekkortól érhető tetten a funkcióváltásból eredő módosítások: „teljességre törekedve gyűjti a magyar katonai szakirodalmat, a fontosabb külföldi hadtudományi szakirodalmat, különös tekintettel a hadtörténelemre.”⁶⁸

A gyűjtemény szempontjából igen tragikus fejlemény volt, hogy 1978-ban minden többes példányból egyet át kellett adni a ZMKA EK számára.⁶⁹ Az egyetemi könyvtárral folyó, a későbbi időszakokban fel-felbukkanó konkurálás is ettől az időszaktól volt datálható.⁷⁰ Az együttműködésre is akadt ugyanakkor példa: a katonai tezaurusz 1980-as évek elején történt kidolgozása a ZMKA EK R-20 típusú számítógépén történt, melyben a Hadtudományi Könyvtár munkatársai is részt vettek. Ez jelentette az alapját a ZMKA EK vezetésével későbbiekben kiépített integrált hadtudományi információs rendszernek.

A Kulturális Minisztérium által kiadott, 1979-től életbe lépő új országos könyvtári rendeletben már az országos feladatkörű könyvtárak sorában találkozhatunk a Hadtudományi Könyvtárral.⁷¹ Az országos feladatkör definiálásán túl, a honvédségi könyvtárak rendszerének konszolidációja jóval lassabban ment végbe. A katonai könyvtárügyön belül 1981-ben a Hadtudományi Könyvtár munkatársai fogalmazták meg a *Néphadsereg* című folyóirat hasábjain – nemzetközi példákkal alátámasztva – a szakmai igényt egy a szakterületért felelős központi katonai könyvtár iránt, amely koordinációs és módszertani irányítást gyakorol az összes katonai könyvtár fölött. Ezzel személyi erőforrásokban és költségekben kimutatható megtakarítást vizionáltak.⁷² Bár tételesen nem mondták ki, de a Hadtudományi Könyvtár vezető szerepe iránti igény körvonalazódott írásaikban.

⁶⁷ Feljegyzés a Hadtörténelmi Múzeum könyvtárának helyzetéről. Budapest, 1976. április 15. (Kézirat.) Az ekkortól datálható problémára, a kollekciónak csak részben feltárt Könyvgyűjtemény integrációjára sem akkor, sem azóta sem sikerült megnyugtató megoldást találni.

⁶⁸ Uo. 1. o.

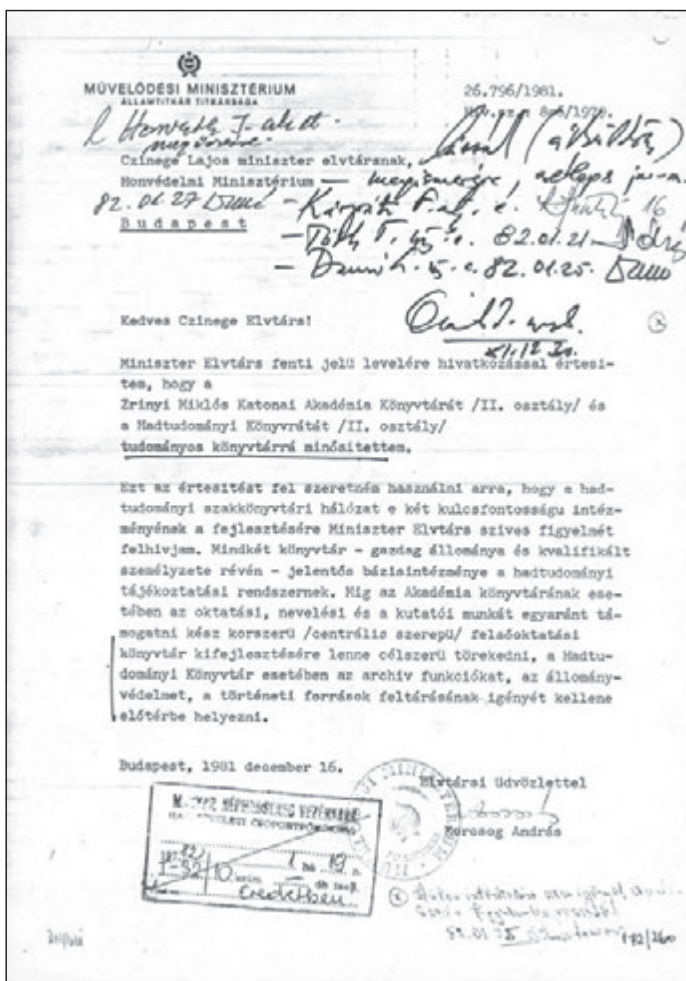
⁶⁹ Ezzel a kölcsönözhető állomány is jelentősen megcsappant, mert főszabály szerint csak a több példányos műveket kölcsönözte a könyvtár. Az átadott állomány sorsa rendezetlenül alakult, a ZMKA Egyetemi Könyvtár élő gyűjteményének részévé csak töredéke vált, évtizedekkel később.

⁷⁰ Az új, hálózati központi feladatra kijelölt gyűjtemény ugyanis a kellő részletszabályozás és a hatáskörök pontos meghatározása híján nehezen találta bele magát szerepkörébe.

⁷¹ 3/1978. (XII. 12.) KM rendelet Az országos könyvtári rendszer szervezetről és működéséről, 2. sz. melléklet. Figyelemre méltó, hogy a jogszabály 1. sz. mellékletében felsorolt szakkönyvtári hálózatok (pl. Munkaügyi és Vízügyi könyvtári hálózat) között nem említik meg a hadtudományi könyvtári hálózatot.

⁷² *Füleki* 1981.; *Windisch Aladárné*: Meditáció néphadseregünk könyvtárügyéről. *Honvédelem*, 1981. 7. sz. 92–94. o.

A könyvtár presztízse szempontjából komoly szakmai sikert jelentett, amikor 1981-ben a művelődési miniszter – a Zrínyi Akadémia Könyvtárával egyidejűleg – a Hadtudományi Könyvtárat hivatalosan is tudományos könyvtárrá minősítette. Az eseményről Korcsog András, a kultusztárca államtitkára átiratban értesítette Czinege Lajos honvédelmi minisztert.

A tudományos könyvtári minősítésről szóló minisztériumi levél⁷³

Az elismerésben ugyanakkor az államtitkár felhívta a miniszter figyelmét, hogy a hadtudományi szakkönyvtári hálózat e két kulcsfontosságú intézményét mindenképpen erőteljesen fejleszteni kell. A Hadtudományi Könyvtár esetében különösen „az archív funk-

⁷³ Forrás: HM HIM Hadtörténeti Könyvtár archívum, sz. n.

ciókat, az állományvédelmet, a történeti források feltárásának igényét kellene előtérbe helyezni.”⁷⁴

Ahogy azt az 1980-as évek belső dokumentumai láttatják, a korábbi szakmai vezető szerep elvesztése a Hadtörténelmi Intézet és Múzeumon belüli szerepfelfogást erősítették. A könyvtár – mint a hadsereg ekkoriban egyetlen nyilvános könyvtára – tudatosan törekedett az országos feladatkörből adódó funkciók ellátására. A kutatói igények figyelembe vételével vezették be a fénymásolás szolgáltatást.⁷⁵ A szakirodalom feltárása terén fontos kiadványok sora látott ekkor napvilágot. A könyvtár feltáró, tájékoztató szakkiadványai-val továbbra is igyekezett a kutatók olvasók, igényeinek magas szinten megfelelni. Ennek jegyében készítette el a Hadtudományi Könyvtár munkaközössége a *Magyar Katonai Folyóiratok repertóriumai* című sorozatban a *Hadtörténelmi Közlemények repertóriumait*, amely két részben tárta fel a nagy múltú szakfolyóirat évfolyamait.⁷⁶ Továbbá több komoly témabibliográfia, és repertórium is készült a Hadtudományi Könyvtár dolgozóinak gondozásában.⁷⁷ A könyvtári publikációs tevékenység igen fontos eredménye volt még ebben az időszakban a Zrínyi Katonai Kiadó által megjelentetett művek bibliográfiája, mely az 1951–1980 és az 1981–1985 közötti éveket ölelte fel.

A könyvtárgépesítés terén is történtek törekvések a modernizáció irányába: a feldolgozás korszerűsítése érdekében az 1980-as évek közepére a katalóguscédulák sokszorosítására használt, jól bevált, de már erősen meghaladott lyukszalagos automata helyére mágneslemez írógépet rendszeresítettek.

A hagyományos nyomtatott dokumentumok mellett terv készült a hadseregben keletkező hangzó dokumentumok (rádiófelvételek, Honvéd Művészegyüttes felvételei stb.) gyűjtésére és szerkesztésére, ami azonban erőforrás és szándék híján végül nem valósult meg.⁷⁸ A hangarchívumon túl a Hadtörténeti Intézet és Múzeum 1985-ben tervezett épületrekonstrukcióján belül természetesen a Hadtudományi Könyvtárnak is megvoltak a saját elképzelései: raktárbővítés, mikrofilmes archiválás bevezetése, könyvkötő műhely bővítése. Ezek azonban – utóbbi kivételével – a modernizálás elmaradásával sorra lekerültek a napirendről.

Az akkora már 160 000 kötetessé vált gyűjtemény személyi állománya nem volt elegendő a feldolgozó munka, a tájékoztatás és az olvasók megfelelő szintű kiszolgálásának fenntartására. Komoly gondot okozott, hogy rendszeresített raktárosa sem volt a gyűjteménynek, továbbá a restaurálásra sem volt megfelelő szakember az intézményben. Első sorban ez utóbbi oknak köszönhetően sem sikerült a még 1946-ban megégett anyag teljes konzerválását, restaurálását végrehajtani.

⁷⁴ 26.796/1981. MM. – 1981. december 16.

⁷⁵ A technikai feltételek javítása érdekében 1985-ben előterjesztésben kérték mikrofilmező berendezés, és a feldolgozás modernizálásához szükséges személyi számítógép beszerzését.

⁷⁶ Az 1979-es első kötet 1954–1978, az 1989-es kiadású második kötet az 1979–1988 közötti éveket tartalmazta.

⁷⁷ Jelentősebb kiadvány volt még ebben az időszakban: A magyar néphadsereg 1945–1980 történeti feldolgozások bibliográfia, és A magyar antifasiszta ellenállás és partizánmozgalom 1939–1945, válogatott bibliográfia.

⁷⁸ 185/85 Nyt. sz. Elgondolás a Hadtudományi Könyvtár fejlesztésére. (Kézirat.)

A rendszerváltás és a Néphadsereg Magyar Honvédséggé történő átalakításának folyamata a könyvtár működési környezetére több szempontból is kedvezőtlenül hatott.⁷⁹ A bevezetett takarékosági szabályok, valamint a Varsói Szerződés megszűnése alapjában írták át a korábban meglévő beszerzési és partnerségi rendszert. A korábbi szakmai és cserekapcsolatok jelentősen redukálódtak, továbbá egyre nehezebbé vált az orosz nyelvű szakirodalom beszerzése. A hidegháborús viszonyok felborulásának hasznos hozadéka-ként említendő ugyanakkor, hogy az amerikai hadsereg Európából kivonuló alakulatainak könyvtári anyagából jelentős, mintegy 2000 kötetnyi adományt kapott a Hadtudományi Könyvtár az 1990-es évek elején. Ekkor nyíltak meg továbbá olyan, korábban nem elérhető kultúrfinanszírozási források, mint például a német Forschungsgemeinschaft, a Japán Alapítvány, vagy a Soros Alapítvány, amelyek támogatásával a beszerzés és az állományvédelem terén komoly összegeket sikerült a könyvtárnak bevonnia.⁸⁰

A honvédségi információs rendszer kiépítése is új lendületet kapott az 1990-es évek első felében. Az előző évtizedek során a ZMKA EK-hoz delegált hálózati vezető szerep sokáig érdemben nem valósult meg.⁸¹ A közösen létrehozott, de az egyetem által gondozott hadtudományi tezauszon kívül azonban 1993-tól komolyabb törekvések történtek az együttműködés szorosabbra fonása érdekében.⁸² Ebben jelentős szerepe lehetett az 1993-ban történt vezetéváltásnak, amikor Veszprémy László vette át a könyvtár vezetését, aki felvette a kapcsolatot a ZMKA EK-val. Ennek eredményeként kapott a Hadtudományi Könyvtár 1993-ban az Egyetemen működő hadtudományi adatbázis távoli használatához informatikai eszközöket. A következő évben, 1994-ben a két fél között megkötött együttműködési megállapodás értelmében a Hadtudományi Könyvtár a hozzáférés fejében részt vett a ZMKA EK által gondozott hadtudományi adatbázis fejlesztésében. Ennek részeként tíz külföldi és egy magyar hadtörténelmi folyóiratot indexelt és referált a közös adatbázis számára.⁸³

1996-ban a könyvtár újabb nehéz időszakon esett át, amikor a Hadtörténelmi Intézet és Múzeum egésze létszám-racionalizáláson esett át, melynek következtében a könyvtár személyi állománya soha nem látott módon 8 főre csökkent, és szervezetenként a korábbi igazgatóság a Hadtörténelmi Intézet osztályaként lett betagolva. A személyi feltételek adta problémák ellenére technikai, feldolgozási szempontból már az új könyvtár-gépesítési trendeknek felelt meg, hogy 1996. december 31-től a könyvtár lezárta a cédulakatalógust és 1997. január 1-jétől áttért a tisztán elektronikus feldolgozásra, melynek alapját a TinLib könyvtári program jelentette.

⁷⁹ A honvédségi könyvtárak a néphadseregi struktúrában a parancsnok politikai helyettesének hatáskörébe tartoztak, amely beosztás rendszerváltást követő megszűntével a terület lényegében irányítás és képviselés nélkül maradt. (Lásd a 10. képet!) Bővebben: *Füleki Mihály: Gazdátlan területek? Honvédségi Szemle*, 1992. 8. sz. 100–104. o.

⁸⁰ A OSZK–Soros könyvrestaurátor műhely a 2000-es évek közepéig végezte a még 1946-ban égéskárt szenvedett kiadványok restaurálását, konzerválását.

⁸¹ Az 1980-as évektől kezdődő előkészítési szakaszt követően a 126/1992. sz. Honvéd Vezérkarfőnöki intézkedéssel, a ZMNE EK vezetésével jött létre a Hadtudományi Szakirodalmi Integrált Információs Rendszer (HSZIIR).

⁸² Füleki Mihály alezredes 1991-es cikkében még a Magyar Honvédség Központi Könyvtára pozíciót szánta a Hadtudományi Könyvtárnak. *Füleki Mihály: A Magyar Honvédség Hadtudományi információs rendszeréről, a könyvtárakról. Új Honvédségi Szemle*, 1991. 3. sz. 359–363. o. A ZMKA EK-val kötött együttműködési dokumentumokat 1993-tól Veszprémy László, a könyvtár új vezetője írta alá.

⁸³ Ideiglenes együttműködési megállapodás, 1994. április 20. (Kézirat.) HM HIM Hadtörténelmi Könyvtár, archivum.

Hadtörténeti Könyvtár országos szakkönyvtár, 1997–2018

A gyűjtemény nehéz körülményei ellenére elért egyértelmű szakmai sikerének tekinthető, hogy a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény az országos feladatkörű szakkönyvtárak szűk csoportjában vette számba a könyvtárat. Komoly szervezeti változás volt továbbá, hogy a kollekciónak 1998 júliusában visszanyerte önálló igazgatósági formáját, immár mint Hadtörténeti Könyvtár – igaz, a korábban lecsökkentett létszám jottányit sem változott. Az 1998-as év újabb szervezeti módosulásai eredményeként a Hadtörténelmi Térképtár – mint gyűjteményileg önálló intézmény – a Könyvtár igazgatása alá került. Ezzel a név is: Hadtörténeti Könyvtár és Térképtárra módosult, amelyen belül az egységes igazgatóság alatt egy könyvtár- és egy térképtár-vezető irányította szakmailag önálló intézményrészét.

A könyvtár számára adott tágabb működési környezetet a tárgyalt időszak kezdetén a ZMNE EK által létrehozott és vezetett Honvédségi Szakirodalmi Integrált Információs Rendszer (HSZIIR) jelentette. E szervezet hálózati formában az egyetemi könyvtár köré szervezte a honvédség különböző könyvtárait. A Hadtörténeti Könyvtárban 1997-ben bevezetett TinLib egy évvel megelőzte ZMNE EK által 1998-tól használt OLIB rendszert. Később, a 2005-ben NKA pályázati támogatás segítségével megvalósult szoftvercsere során HunTéka integrált könyvtári rendszer került bevezetésre, amely azonban továbbra is különbözött az egyetem rendszerétől, így a Hadtörténeti Könyvtár végig kívül maradt a HSZIIR informatikai struktúráján.⁸⁴

Jogi szabályozók szintjén a 103/2002. HM utasítás a tudományos információellátás rendjéről definiálta az integrált gyűjteményi nyilvántartáson túl a HSZIIR teljes viszonyrendszerét, amely jogforrás a honvédségi könyvtárakon belül rögzítette a ZMNE EK primátusát: meghatározta a tudományos nyilvántartási feladatokat és a könyvtári kötelekpéldányok elosztásának rendjét. E szabályozó csekély befolyását a Hadtörténeti Könyvtár működésére az ZMNE Nemzeti Közzolgálati Egyetembe történt integrációját követően vesztette el véglegesen, 2012. január 1-jén.⁸⁵

2008–2010-között a Múzeumi Könyvgyűjtemény a Hadtörténeti Könyvtár alá került, ugyanakkor a két kollekciónak teljes integrációját a múzeumi elkötelezettségű intézményi vezetés miatt, a '70-es évekhez hasonlóan, ekkor sem sikerült tető alá hozni. Az együtt töltött időszak jelentős eredménye volt az első világháború befejeztének 90. évfordulója alkalmából készült vándorkiállítás, amely a papír alapú dokumentumok szemszögéből mutatta be a háborús éveket, és a Nagy Háború katonai emlékezetét.

⁸⁴ A 2005-ös szoftvercsere során az OLIB szoftver beszállítója által adott árajánlat 300%-kal volt magasabb a nyertes HunTékánál. A rendszerek által használt könyvtári adatszabvány Z 3950 kapcsolat lehetővé tette volna ugyan az együttműködést, de erre a ZMNE EKK többszöri megkeresés ellenére sem volt nyitott.

⁸⁵ Az elavult, de még hatályos szabályozó módosítása már csak az abban megnevezett szervezetek elmúlt évtizedekben történt átszervezése, megszüntetése miatt is sürgető feladat.

A Nagy Háború írásban és képen

Az első világháború befejezésének és a HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum megalapításának 90. évfordulója alkalmából a HM HIM Hadtörténeti Könyvtár és a Hadtörténeti Múzeum bemutatja a **A Nagy Háború írásban és képen** c. vándorkiállítást

2008.
április 24-től
november 13-ig

IV. 24-V. 09. Budapest, HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum

V. 15-V. 28. Debrecen, Debreceni Egyetem, Egyetemi és Nemzeti Könyvtár

X. 27-XI. 13. Szekesfehervár, Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár

V. 30-VI. 18. Miskolc, II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár

VI. 20-VII. 02. Gyula, Magyarórási János Városi Könyvtár

VII. 15-VII. 23. Szeged, Somogyi Károly Városi és Megyei Könyvtár

VII. 25-VIII. 13. Pécs, Csorba Gyula Megyei Könyvtár

VIII. 15-VIII. 27. Nagykanizsa, Halls István Városi Könyvtár

VIII. 29-IX. 10. Zalaegerszeg, Dórk Ferenc Megyei Könyvtár

X. 10-X. 21. Vasvár, Eötvös Károly Megyei Könyvtár

IX. 12-IX. 24. Sopron, Széchenyi István Városi Könyvtár

IX. 26-X. 08. Pápa, Jókai Mór Városi Könyvtár

Támogatóink:
Hadimúzeum Alapítvány, HM Kommunikációs és Többrészes Főosztály

A Nagy Háború írásban és képen című vándorkiállítás plakátja, 2008⁸⁶

⁸⁶ Forrás: A Nagy Háború írásban és képen – plakát, HM HIM Hadtörténeti Könyvtár, archívum.

A múzeumi gyűjteménnyel való közös évek további hozadéka volt a retrospektív konverzió megvalósítása. A legutóbbi, 2013-ban történt átszervezést követően, a Térképártár Hadtörténelmi Levéltár alá rendelkezésével az országos szakkönyvtár újra a Hadtörténeti Intézet Igazgatóság alá került.

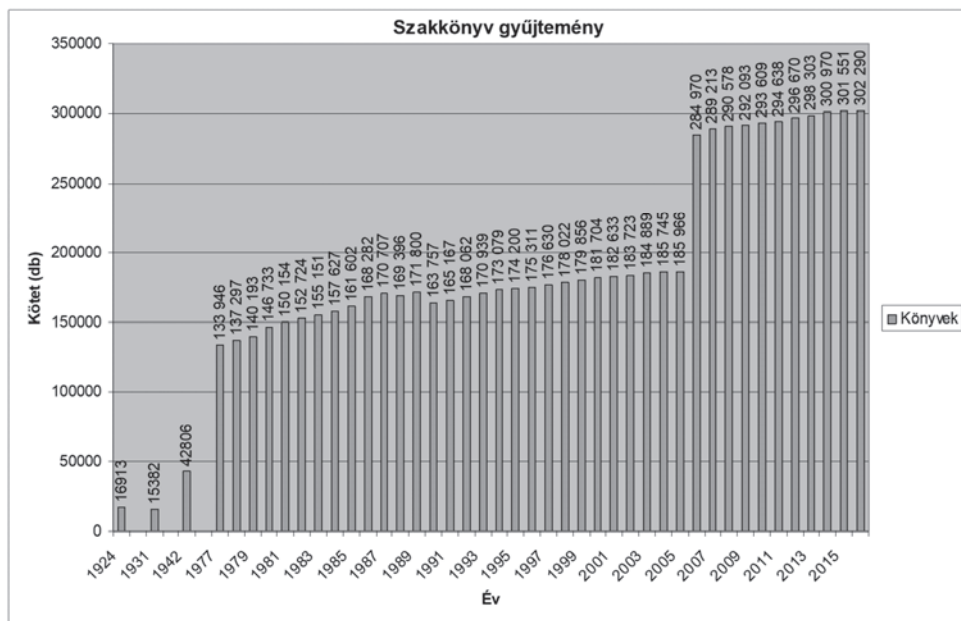
Az elmúlt 20 év intézményi átszervezésein túl a Hadtörténeti Könyvtár az 1993-ban megkezdett modernizációs törekvéseket konzekvensen igyekezett kiteljesíteni, nagyban bevonva az 1990–2000-es évek során hozzáférhető pályázati (NKA, NKÖM, OKM) forrásokat. Így sikerült megvalósítani 2005-ben az integrált könyvtári rendszer, valamint a kiszolgáló szerverek cseréjét, ami lehetővé tette, hogy a könyvtári katalógus már online is elérhetővé váljék. 2010–2015 között a Hadtörténeti Intézet és Múzeum első, és eddig egyetlen EU-finanszírozású pályázatának megvalósításával retrokonverziót hajtott végre a könyvtár a Múzeumi Könyvgyűjtemény katalógusával együtt,⁸⁷ így mára a teljes cédu-lakatalógus online elérhetővé vált az olvasók számára. E pályázat során sikerült ismét lecserélni a könyvtári informatika gerincét adó szervereket, amelyre sem előtte, sem azóta nem biztosított forrást a fenntartó. A retrokonverzióval párhuzamosan megvalósuló elektronikus periodika katalógussal együtt a folyóirat állomány 1957-től működő kardex-alapú nyilvántartása 2010-ben lett lezárva. Az elektronikus nyilvántartásra való áttérés tette lehetővé az állomány megjelenítését Magyar Országos Közös Katalógusban (MOKKA) is. Az országos hadtörténeti gyűjtemény online láthatóvá tétele következtében érezhetően megnőtt a könyvtárközi szolgáltatások iránti igény mind eredeti, mind elektronikus másolat formájában. E katalógus építésének további jelentős lépése volt, amikor 2013-ban kiegészülhetett a könyvtár főként katonai és történelmi tárgyú régi könyv különgyűjteményének rekordjaival.

A könyvtári állomány bővítésének irányelveit jelenleg a 2013-ban életbe lépett gyarapítási szabályzat határozza meg, mely szerint: „A Könyvtár teljességre törekedve gyűjti a Magyarországon megjelent magyar és egyetemes, valamint a külföldön megjelent magyar vonatkozású katonai, különösképp a hadtörténelmi vonatkozású dokumentumokat, katonai szabályzatokat. Továbbá súlyozva gyűjti az egyetemes hadtörténet múltbeli és jelenkori feldolgozásait, az ezzel foglalkozó katonai szakirodalmat.”⁸⁸ A kultusztárca illetékes főosztályának kérésére 2015-ben gyűjtőköri egyeztetés történt az NKE Egyetemi Könyvtárával, melynek során elhatárolásra kerültek a korábbi részleges átfedések.

A Hadtörténeti Könyvtár megjelenési formájuktól függetlenül szerzeményezi a gyűjtőkörbe tartozó periodikákat, monográfiákat, kézikönyveket, szabályzatokat, jegyzeteket, disszertációkat, konferencia-kiadványokat, adatbázis-, illetve multimédiás CD-, DVD-ROM-okat. Utóbbi körhöz kapcsolódóan 2015-től, az MTA által koordinált Elektronikus Információszolgáltatás (EISZ) konzorcium tagjaként több online elektronikus adatbázishoz (EBSCO, ADT, MTA) is hozzáférnek a könyvtár olvasói, amellyel az információforrások nyelvi megoszlása is jelentősen megváltozott. Az állomány nem magyar dokumentumainak arányai a fennállás közel száz esztendeje alatt rendre követték a külön-

⁸⁷ „Múzeumi könyvtárak a digitális korban. A könyvtárhasználói igényeinek hatékonyabb kielégítését célzó szolgáltatás fejlesztések” című, TÁMOP-3.2.4-09/1/KMR-2010-0024 program. <http://www.muzeumikonnyvtarak.hu/web/guest/konyvtarrol>, <http://www.honvedelem.hu/cikk/59790> (Utolsó megtekintés: 2018. március. 26.)

⁸⁸ A HM HIM Hadtörténeti Könyvtár Gyűjtőköri szabályzata és állománygyarapítási stratégiája. Budapest, 2013. 2. o.

A Hadtörténeti Könyvtár könyvtárállománya, 1924–2017

bőző szövetségi rendszerek dinamikáját: míg az 1945 előtti állományrészben a német nyelv, úgy később az orosz dominált, amiket legnagyobb számban angol, francia, olasz, román, szerb-horvát, cseh, szlovák és lengyel dokumentumok egészítenek ki. A rendszer-váltást követően a szerzeményezés természetesen igyekezett kiegyensúlyozottabbá válni; a Hadtörténeti Könyvtár az Országos Dokumentumellátási Rendszertől (ODR) kapott partneri támogatást évek óta célzottan a legfrissebb idegen nyelvű szakirodalom beszerzésére fordítja, továbbá élénk cserkapcsolatokat ápol a környező országok rokon intézményeivel. A külföldi, elsősorban német dokumentumok beszerzési forrásai terén súlyos kárt okozott, hogy Hadtörténelmi Levéltár bécsi kirendeltségén keresztül 1926-tól jól működő könyvbeszerzési tevékenység 2012 óta a Magyar Honvédség pénzügyi, utaltsági viszonyai következtében ellehetetlenült.⁸⁹

A szerzeményezésen túl a meglévő állomány gyarapítása és állagvédelme a könyvtár kiemelt jelentőségű feladata. 2005-ben a kurrens folyóiratokat befogadó földszinti raktárhelyiségből előzetes értesítés nélkül elszállítva az állományt, először szerverszobát hoztak létre, majd később ugyanitt múzeumi ruhatár létesült. Az akut helyhiányt 2007-ben sikerült részben megoldani, amikor a Hadtörténeti Intézet és Múzeum Verseny utcai telephelyén kapott raktárban kerültek elhelyezésre a kurrens folyóiratok. A modern kialakítású raktár az elkövetkező tíz évre biztosítani tudja a megfelelő elhelyezést a folyóirat-gyűjtemény számára, ugyanakkor a könyvek, szabályzatok gyarapításához már régóta hiányzik a szükséges tárolókapacitás. Tekintettel arra, hogy az elhelyezési környezet a Várban nem bővíthet, a helyzetten a meglévő állomány apasztása tudna segíteni, ami azonban kiegészít

⁸⁹ A MH külszolgálatok ellátásáért felelős szervezete 2012-ben vette át a bécsi kirendeltséget, azonban a szakirodalmi beszerzések feladatát adminisztratív okokból azóta sem volt képes megoldani.

szító munkaerő bevonását igényelné, melyre évek óta nem volt lehetőség. A Hadtörténeti Könyvtár gyűjteménye 2014-ben meghaladta a 300 000 dokumentum egységét.

A könyvtár hosszú kihagyást követően⁹⁰ 2009–2010-ben egy HM-rendelkezés következtében teljes körű leltárt hajtott végre, mely feladat akkor 6-8 fő megbízási díjas kisebítő személyzettel valósult meg. A feladat érdekében, a már ekkor is csekély szakmai létszámra tekintettel a könyvtár heti háromra csökkentette nyitva tartási napok számát. Az állomány ellenőrzésével egyidejűleg a teljes könyvmennyiség egyedi vonalkódosítása is megtörtént, megteremtve ezzel az alapot az elektronikus kölcsönzés bevezetéséhez és a papír alapú nyilvántartás lezárásához. 2012-ben készült el az elektronikus állományvédelmi rendszer alapja, a riasztókapu, amely 2014-ben az olvasótermekben kamerás megfigyelőrendszerrel egészült ki.

A Hadtörténeti Könyvtár a rendelkezésre álló szerény eszközök segítségével igyekezett lépést tartani az elektronikus szolgáltatások fejlődésének szakmai trendjével. A 2005-ben bevezetett online katalógus nyújtotta kölcsönzési szolgáltatásokon túl számos tartalomfejlesztési projekt valósult meg az elmúlt másfél évtizedben. 2004-ben NKA pályázati támogatás segítségével indult online szolgáltatásként a *Magyar királyi honvédség és csendőrség névkönyvei 1917–1944* közötti köteteinek adatbázisa, amelyet a hadtörténet iránt érdeklődőkön túl előszeretettel használnak családkutatással foglalkozó történészek és magánszemélyek. A könyvtár 2008–2009-ben – még Hadtörténeti Könyvtár és Térképtárként – részt vett az OSZK által központi szolgáltatásként nyújtott Magyar Digitális Képkönyvtár fejlesztésében.

A Múzeumi Könyvgyűjteménnyel közös rövid időszak során, 2010–2011-ben sikerült együttesen megvalósítani a papír alapú könyvtári katalógusok retrokonverzióját. A cédulakatalógusok digitalizálásának segítségével 2015-től online hozzáférhetővé vált a Hadtörténeti Könyvtár teljes katalógusa.⁹¹ Nem mellesleg e forrás biztosította utoljára a gyűjtemény számára a teljes informatikai rendszer cseréjét; a 2010-ben kiépített vékonykliens rendszer adja ma is a könyvtári informatikai struktúra alapját.

A digitális szolgáltatások bevezetésének fontos mérföldköve volt a Magyar Nemzeti Digitális Filmarchívummal (MANDA) 2012-ben megkötött együttműködés, melynek értelmében a gyűjtemény által biztosított tartalmakat a partner archivátorai digitalizálták. E megállapodás tette lehetővé a tervszerű digitalizálás megindítását azzal, hogy ugyan külső forrásból, de végre a munkaerőn túl a képfeldolgozáshoz szükséges eszközök is rendelkezésre álltak. A könyvtár különleges, mára nehezen hozzáférhető dokumentumainak digitalizálását kezdte meg ekkor. Katonai szabályzatok, ritka kézikönyvek, alakultörténeti összefoglalások elektronikus feldolgozása van ma is folyamatban. A digitalizált gyűjteményi elemekből tematikus adatbázisok is születnek, mint például a Nagy Háború centenáriuma létrehozott www.magyarezredek.hu portál, amely több mint 140 első világháborús alakultörténetet, és egyéb kapcsolódó kiadvány tartalmát tette a nagyközönség számára kereshetővé, olvashatóvá.⁹² A tervszerű digitalizálás foly-

⁹⁰ Az előző teljes körű leltárra 1965-ben került sor, azt követően 2009-ig csak egyes állományrészek időszakos ellenőrzése történt.

⁹¹ „Tudásdepó-expressz” Múzeumi Könyvtárak a digitális korban. A könyvtárhasználók igényeinek hatékonyabb kielégítését célzó szolgáltatásfejlesztések. TÁMOP-3.2.4-09/1/KMR-2010-0024 pályázat.

⁹² Virtuális csatatér. *Magyar Honvéd*, 38. (2017) 11. sz. 48–51. o.

A www.magyarezredek.hu portál

tatásának eredményeként a gyűjtemény egyre több ritka dokumentuma válik széles körben hozzáférhetővé.

Az online katalógus és kölcsönzési asszisztencia, valamint az öntevékenyen megkezdett, és az új szakkönyvtári szabályozó által feladatul adott digitalizálás teremtette meg az alapját a Hadtörténeti Könyvtárban az utóbbi években jellemző funkcióváltásnak. Ez elsősorban a digitális szolgáltatások bővítését, 0–24 órás elérhetőségét biztosító portál-szolgáltatást feltételezi, amely részben kompenzálhatja a viszonylag szűkös olvasótermi nyitva tartást. A www.hadtorteneti.net domainen 2013-tól működő saját honlap, valamint az olvasói érdeklődést frissen tartó könyvtári blog jelenthetik a folyamatos rendelkezésre állás alapját. – A hadtorteneti.blog.hu oldalt a folyamatos létszámcsökkenés miatt a könyvtár kénytelen volt 2016-ban felfüggeszteni.

A könyvtári szolgáltatások fejlesztésén túl az országos szakkönyvtárak, így a Hadtörténeti Könyvtár számára is új időszakot nyitott a szakkönyvtárak feladatkörét kibővítő és újra definiáló 30/2014. EMMI rendelet, amely a korábbi fő jogforráson, a 1997. évi CXL. törvényen túl részleteiben is meghatározza a szakkönyvtári feladatrendszert. Az újabb kötelezettségek között a digitalizáláson túl már tételesen szerepel néhány, korábban személyi erőforrások hiányából fakadóan ellátatlan feladat, mint például a közösségi szolgálat támogatása, szervezett továbbképzések rendezése, vagy a felsőoktatási kutatásfejlesztésben való részvétel. Az új szabályozó életbe lépését követően, 2015 novemberében a Hadtörténeti Könyvtárban az EMMI Közgyűjteményi Főosztálya szakfelügyeleti ellenőrzést tartott, a nyilvános könyvtári feladatoknak való megfelelés tárgyában. A vizsgálat megállapítása szerint a Hadtörténeti Könyvtár működésében megfelel a jogszabályi előírásoknak, ugyanakkor megállapításra került, hogy a már egy osztály létszámát sem elérő, mindösszesen 3 fő teljes- és 2 fő részmunkaidős alkalmazottal működő könyvtár létszáma az országos feladatkör ellátásához a meglévő létszám elégtelen. A szakmai előjáró

A Hadtörténeti Könyvtár dolgozói létszáma, 1920–2017

megállapítását figyelmen kívül hagyva, annak ellenére a fenntartó képviselője a könyvtár személyi állományát 2017-ben további 2 fővel csökkentette.

A Hadtörténeti Könyvtár olvasótermében jelenleg elérhető szolgáltatások közül kiemelendő a közel száz idegen nyelvű szakfolyóirat, valamint az EISZ konzorcium keretén belül 2015 óta, dedikált hálózaton biztosított adattárak (EBSCO, Arcanum Digitális Tudásbázis).

Tájékoztatási szolgáltatásként a könyvtár továbbra is évente jelenteti meg a *Hadtörténelmi Közlemények*ben a hazai hadtörténeti szakirodalom válogatott bibliográfiáját, valamint rendszeresen készít téma-bibliográfiákat, ahogyan 2014-ig szerkesztette a Svájcban megjelenő *Bibliographie internationale d'histoire militaire* magyar vonatkozású részét, mely utóbbi tevékenység első sorban a létszámhiány miatt kellett, hogy elmaradjon.

A könyvtár gyűjteménye mára meghaladja a 300 000 dokumentum egységet. Ebből kiemelkedő különgyűjteménye a közel 20 000 címet magában foglaló, Közép-Európa szinten is egyedülálló katonai szabályzat gyűjtemény, valamint az 6000 kötetnyi, főként katonai tárgyú régi könyv kollekción.

A könyvtár számára a napi feladatok ellátásának nehézségeit jelenleg a létszámon túl a vonatkozó szabályozó által kötelezővé tett digitalizáláshoz szükséges infrastruktúra hiánya, valamint a meglévő szolgáltatásokat kiszolgáló informatikai rendszere elöregedettsége okozza. Tekintettel arra, hogy a HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum is részt vesz a Zrínyi 2026 Haderőfejlesztési Programban, talán a fenti problémák is végre megoldásra találnak.

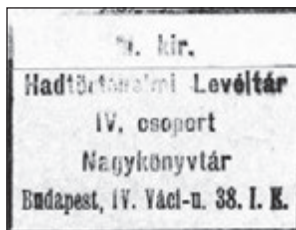
A Hadtörténeti Könyvtár olvasóterme napjainkban⁹³

MELLÉKLETEK

1. A Hadtörténeti Könyvtár és jogelődeinek tulajdonbélyegzői

*1918–1922. M. kir.
Hadilevéltár IV. csoport –
Budapesti helyőrségi könyvtár*

*1922–1923. M. kir.
Hadtörténelmi Levéltár
IV. csoport – a Kaszinóban*

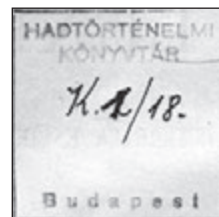
*1923–1950.
Honvéd Központi Könyvtár*

*1923–1945. A M. kir. Hadilevéltár
melletti hagyott kézikönyvtár*

*1953–1973.
Hadtudományi Könyvtár*

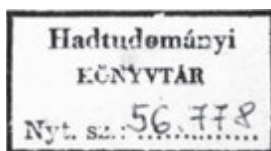

*1950–1953.
Hadtörténelmi Könyvtár*

⁹³ Forrás: HM HIM Hadtörténeti Könyvtár archívum, sz. n.

1973–1975.
Hadtudományi Könyvtár és
Dokumentációs Központ

1975–1997.
Hadtudományi Könyvtár

1998. Hadtörténeti Könyvtár

2. A Hadtörténeti Könyvtár és jogelődjeinek vezetői⁹⁴

1920–1929	Dr. Pilch Jenő ezredes (1921. májusig alezredes)
1929–1935. április 30.	Szentpalóczy István alezredes
1935. május 1. – 1940. december 3.	Ajtay Endre alezredes
1941. január 1. – 1942. november 9.	Gátföldy Egon ezredes
1942. november 10. – 1943. december 31.	Szöllösy Sándor ezredes
1944. január 1. – 1945. május	Dr. Erdélyi Gyula ezredes
1945. május – 1948. november	A Honvéd Kaszinó látta el a könyvtár vezetését
1948. november 14. – 1953. március 8.	Ozoray Imre ezredes
1953. március 9. – 1957. április 15.	Viniczai István százados (hadnagy, főhadnagy)
1957. április 16. – 1960. június 30.	Forgács Róbert ezredes
1960. július 1. – 1963. augusztus 31.	Viniczai István (polgári alkalmazott)
1963. szeptember 1. – 1967. szeptember 15.	Selmeci János alezredes
1967. szeptember 16. – 1975. június 30.	Nádor Tibor alezredes (1984. október 31-ig könyvtárvezető, november 1-től könyvtárigazgató)
1985. július 1. – 1993. szeptember 30.	Füleki Mihály alezredes
1993. október 1. – 1998. december 31.	Dr. Veszprémy László honvédségi közalkalmazott
1999. január 1. – 2005. március 31.	Dr. Veszprémy László alezredes (1999. január 1-jétől századosként)
2005. április 1- 2006. augusztus 30.	Bojtásné Damó Csilla - könyvtárvezetőként (A Múzeum és Könyvtár együttes igazgatás alatt)
2006. szeptember 1. – 2011. április 30.	Dr. Jankó Annamária honvédségi közalkalmazott
2011. május 1. – 2018. február 28.	Dr. Andaházi Szeghy Viktor őrnagy (2006. szeptember 1-jétől könyvtárvezető, 2010. augusztus 1-jéig közalkalmazott)
2018. március 1-jétől	Havasné Berek Tünde őrnagy

⁹⁴ Horváth András gyűjtése nyomán.

3. A Hadtudományi Könyvtárral kapcsolatos válogatott irodalom

- Andaházi Szeghy Viktor*: A Hadtörténeti Könyvtár története, a Hadtörténeti Könyvtár gyűjteményei. In: *Múlt nélkül nincs jövő. A Hadtörténelmi Intézet és Múzeum története*. Petit Real, Budapest, 2003. 140–149. o.
- Beszámoló a m. kir. Hadtörténelmi levéltár működéséről 1930. január 1-étől december 31-éig. Budapest, [1931.] 11 o.
- Füleki Mihály*: „Eretnek” gondolatok a néphadsereg szakkönyvtáiról, *Honvédelem*, 1981. 2. sz. 119–126. o.
- Füleki Mihály*: A hadtudomány könyvtára. *Új Honvédségi Szemle*, 45. (1991) 149–157. o.
- Gabányi János*: Jelentés a m. kir. Hadtörténelmi Levéltár és Múzeum eddigi működéséről. Budapest, 1920. (Kézirat.)
- A hadtörténet szolgálatában. HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum. = Service of Hungarian Military History. MoD Military History Institute and Museum. Összeállította: *Markó György*. Zrínyi Kiadó, Budapest, [2008]
- A m. kir. Hadtörténelmi Levéltár 1924. évi évkönyve. *A Magyar Katonai Közlöny*, 1924. 3–4. sz. melléklete.
- A m. kir. Hadtörténelmi Levéltár 1926. évi évkönyve. *A Magyar Katonai Közlöny*, 1926. 11–12. sz. melléklete.
- Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtörténeti Könyvtár. Összeállította: *Andaházi Szeghy Viktor* HM-HIM, Budapest, 2004.
- Heltay Ágnes*: A Hadtudományi Könyvtár régi könyveinek katalógusa. Budapest, 1994. (Kézirat.) Szolgálati utasítás A m. kir. Hadtörténelmi Levéltár számára 1923. (Kézirat.)
- Veszprémy László*: A Hadtörténeti (Hadtudományi) Könyvtár, a Honvédség legrégibb működő könyvtára. *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros*, 1998. 4. sz. 40–44. o.
- Veszprémy László*: Vojensko-historická Kniznica. *Vojenská história*, 1999. 3. sz. 68–70. o.
- Viniczai István*: A hadtudományi Könyvtár a tudományos kutatómunka szolgálatában, *Honvédelem*, 1966. 1. sz. 95–96. o.
- Viniczai István*: A Hadtudományi Könyvtár a tudományos kutatómunka szolgálatában. *Honvédelem*, 1966. 1. sz. 95–96. o.
- Viniczai István*: A Hadtudományi Könyvtár története, jelenlegi helyzete és feladatai. A Hadtörténeti Intézet Értesítője, 1. Budapest, 1957. 12–62. o.

IRODALOM, RÖVIDÍTÉSEK

- Beszámoló, 1930. Beszámoló a m. kir. Hadtörténelmi levéltár működéséről 1930. január 1-étől december 31-éig. Budapest, [1931.]
- Címjegyzék, 1936. Szépirodalmi és tudományos címjegyzék. Országos Tiszti kaszinó Egyesület Könyvtára, Budapest, 1936.
- Évkönyv, 1924. A m. kir. Hadtörténelmi Levéltár 1924. évi évkönyve. A Magyar Katonai Közlöny 1924. évi 3–4. számának melléklete. Budapest, 1924.
- Évkönyv, 1926. A m. kir. Hadtörténelmi Levéltár 1926. évi évkönyve. A Magyar Katonai Közlöny 1926. évi 11–12. számának melléklete. Budapest, 1926.
- Fond- és állagjegyzék A Hadtörténelmi Levéltár őrzésében levő katonai iratok. Budapest, 2002.
- Füleki* 1981. *Füleki Mihály*: „Eretnek gondolatok a néphadsereg szakkönyvtáiról. *Néphadsereg*, 1981. 2. sz. 119–126. o.
- Markó György*: A Honvédelmi Minisztérium szervezete 1945–1956. Budapest, 2011. 240 o.
- Móricz – Kiss* 1998. *Móricz Lajos – Kiss Jenő*: Az Önkéntes Tudományos Köröktől a Hadtudományi Intézetig. *Hadtudomány*, 1998. 1. sz. 103–110. o
- Olvasóinkhoz! Olvasóinkhoz! *Honvédségi Szemle*, XXIII. (1969) 1. sz. 114. o.
- Pilch* 1920. *Pilch Jenő*: A m. kir. Hadtörténelmi Levéltár és Múzeum eddigi működéséről. Budapest, 1920. (Kézirat, lelőhelye: HM HIM Hadtörténeti Könyvtár, 6006 sz.)
- Szabó* 2013. *Szabó Miklós*: A hadtudományi tevékenység a Magyar Néphadseregben es a Zrínyi Miklós Katonai Akadémián az 1970-es évek második felében. *Hadtudomány*, 2013. 3–4. sz. 45–58. o.
- Szakály* 1983. *Szakály Sándor*: A Hadtörténelmi Közlemények 1954–1978. évfolyamának mutatója (Magyar Katonai Folyóiratok Repertóriumai II. k.) Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1979. és *Századok*, 117. (1983) 1. sz. 485–486. o.
- Szolgálati utasítás, 1923. Szolgálati utasítás a magyar királyi Hadilevéltár és Múzeum számára, Budapest, 1923.
- Útmutató, 1973. Magyar Néphadsereg Hadtudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ – Könyvtári Útmutató. Budapest, 1973. (Kézirat, lelőhelye: HM HIM Hadtörténeti Könyvtár, K703 sz.)
- Viniczai* 1957. *Viniczai István*: A Hadtudományi Könyvtár története, jelenlegi helyzet és feladatai. In: A Hadtörténelmi Intézet Értesítője, 1. (1957) 12–62. o. (Kézirat gyanánt, lelőhelye: HM HIM Hadtörténeti Könyvtár, F109/1957 sz.)

Viktor Andaházi-Szeghy

THE HISTORY OF THE MILITARY HISTORY LIBRARY

(Abstract)

The Military History Library is a national specialized library, the most significant document collection in the fields of military science and military history. It is the only public specialized library of the Hungarian Army where readers and researchers interested in military history can access almost all of the important pieces of information that are available in Hungary in connection with military history, be they in old or contemporary publications. The predecessor of the Military History Library began its work as the Fourth Department of the Military History Archives and Museum in 1920, and in the course of the twists of the 20th century it went through many reorganisations under the supervision of first the Hungarian Royal Army, then the People's Army and finally the Honvéd Army, and still serves the readers as the number one library of the military field. During its history, the library's tasks have constantly been changing, naturally as a reaction to the changing reading habits of the visitors. The changing levels of the supervisor's attention, too, has provided sometimes better, sometimes worse conditions for its work. The collection, keeping today more than 300,000 volumes, has become unavoidable for researchers and readers interested in military history during the 98 years since its foundation. The library with its many old and rare items is a unique collection in Central European terms as well. The rarities become accessible in an ever increasing pace through the digital technologies of the 21st century. The publication here gives the hitherto most detailed overview of the history of the Military History Library.

Viktor Andaházi-Szeghy

DIE GESCHICHTE DER BIBLIOTHEK FÜR MILITÄRGESCHICHTE

(Resümee)

Die Bibliothek für Militärgeschichte ist eine nationale Fachbibliothek, die bedeutendste Sammlung militärwissenschaftlicher und militärgeschichtlicher Werke Ungarns. Es handelt sich um die einzige öffentliche Fachbibliothek der Armee, wo die sich für Militärgeschichte interessierenden Leser und Forscher Zugriff auf fast alle wichtigen, in Ungarn zur Verfügung stehenden militärgeschichtlichen Informationen haben, sei es die Fachliteratur der älteren oder gar der neuesten Zeit. Der Rechtsvorgänger der Bibliothek für Militärgeschichte begann seine Tätigkeit im Jahr 1920 als IV. Abteilung des Kriegsarchivs und -Museums und dient dem Lesepublikum bis heute als wichtigste Bibliothek der Königlich Ungarischen Honved-Armee, der Volksarmee und der heutigen Ungarischen Armee. Dabei machte sie im 20. Jahrhundert eine Vielzahl von Umorganisationen mit, und ihre Funktionen änderten sich – quasi als eine Art Spiegel der Nutzungsgewohnheiten der Leser – fortlaufend, so wie auch die Aufmerksamkeit des Trägers manchmal bessere, manchmal schlechtere Bedingungen für ihre Tätigkeit schafft. Die Sammlung, die heute bereits über 300 000 Bände zählt, ist in den seit ihrer Gründung verstrichenen 98 Jahren für die Forscher und die sich für Militärgeschichte interessierenden Leser unabdingbar geworden. Zahlreiche alte Schätze und Raritäten machen sie sogar in Mitteleuropa einzigartig, wobei diese Raritäten dank der verstärkten Digitalisierung im 21. Jahrhundert einem immer breiteren Kreis zugänglich werden. Die vorliegende Mitteilung gewährt den bislang detailliertesten Überblick über die Geschichte der Bibliothek für Militärgeschichte.

Viktor Andaházi-Szeghy

L'HISTOIRE DE LA BIBLIOTHÈQUE D'HISTOIRE MILITAIRE

(Résumé)

La Bibliothèque d'Histoire militaire est une bibliothèque nationale spécialisée qui possède la plus importante collection de documents de science et d'histoire militaires de la Hongrie. Elle est la seule bibliothèque de l'armée ouverte au grand public. Dans ses ouvrages spécialisés anciens et contemporains, les amateurs d'histoire militaire et les chercheurs peuvent trouver pratiquement toutes les informations importantes qui sont disponibles en Hongrie en matière d'histoire militaire. Le prédécesseur en droit de la Bibliothèque d'Histoire militaire fut créé en 1920 en tant que 4ème Département du Musée et Archives militaires. Au cours du 20ème siècle, la plus grande bibliothèque de l'armée royale hongroise, puis de l'armée populaire hongroise et ensuite de l'armée hongroise a survécu à de nombreuses réorganisations et elle est toujours au service de ses lecteurs. Naturellement, les fonctions de la bibliothèque ont évolué au fil du temps selon les habitudes d'usage des lecteurs. Elle exerce ses activités dans des conditions plus ou moins bonnes en fonction de l'attention que lui porte l'organisme public dont elle dépend. Depuis la fondation de la bibliothèque il y a 98 ans, cette collection qui compte actuellement plus de 300 000 volumes est devenue incontournable pour les chercheurs et les lecteurs amateurs d'histoire militaire. Ses nombreux ouvrages anciens et rares la rendent unique en Europe centrale. Grâce à la numérisation qui va en s'accélération au 21ème siècle, les raretés deviennent accessibles pour le grand public. Cette publication présente l'histoire de la Bibliothèque d'Histoire militaire de façon plus détaillée que les études précédentes.

Виктор Андахазы-Сегу

ИСТОРИЯ ВОЕННО-ИСТОРИЧЕСКОЙ БИБЛИОТЕКИ

(Резюме)

Военно-Историческая Библиотека является государственной отраслевой библиотекой. Это самое значительное собрание военно-научных военно-исторических документов Венгрии. Это единственная публичная отраслевая библиотека военной обороны, где читатели и исследователи, интересующиеся военной историей, могут получить доступ ко всей важной военной исторической информации, доступной в нашей стране, будь то специализированная литература более ранней или новейшей эпохи. Правопредшественник Военно-Исторической Библиотеки был отдел IV. Военно-Исторического Музея и Архива, который начал свою деятельность в 1920-ом году, так что в изменчивом XX. веке пережил много реорганизаций во время Венгерской Королевской Армии, Венгерской Народной Армии и Венгерской Армии и в качестве библиотеки номер один обслуживает читателей до сих пор. Функции библиотеки со временем постоянно менялись, отражая привычки читателей, как и внимание владельца также обеспечивает где лучшие где худшие условия для работы. За 98 лет со дня её основания собрание, состоящее из более чем 300 000 томов, стала неотъемлемой частью для исследователей и читателей, интересующихся военной историей. Многочисленные старинные документы и редкости делают библиотеку уникальной и на уровне Восточной Европы и учитывая ускорённый темп дигитализации эти редкости становятся доступными для более широкого круга. Эта статья дает наиболее подробный обзор истории Военно-Исторической Библиотеки.